በተመረጡ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ውስጥ
የሚነገሩ ቀልዶች ፍካሬ ልቡናዊ ጥናት

በመአዛ ገብሩ

በኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነ ጽሑፍ ክፍል
ለአርትስ ባችለር ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጽሑፍ

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ
ሰኔ 2001

በተመረጡ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ውስጥ
የሚነገሩ ቀልዶች ፍካሬ ልቡናዊ ጥናት

በመአዛ ገብሩ

በኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነ ጽሑፍ ክፍል
ለአርትስ ባችለር ዲግሪ ማሟያ የቀረበ ጽሑፍ

አማካሪ አቶ ቴዎድሮስ ገብሬ

አዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ
ሰኔ 2001

ምስጋና

ከሁሉም በፊት ሁሉም እንዲሆን ለፈቀደው አምላኬ ምስጋና ይገባዋል፡፡ በመቀጠል ስለማያልቀው ፍቅራቸውና ስለማይሰለች ድጋፋቸው ለወላጆቼ ያለኝን ፍቅርና አክብሮት እገልፃለሁ፡፡ ስለማይሰስት እውቀታቸው፣ ሰው ስለሚያደርግ ምክራቸው እንዲሁም ይህን ወረቀት በማረምና ፊር በማስያዝ ሳይሰለቹ ስለሰጡኝ እርዳታ ለመምህሬና ለአማካሪዬ ለአቶ ቴዎድሮስ ገብሬ ያለኝን ከፍ ያለ አክብሮትና ምስጋና ለመግለፅ እወዳለሁ፡፡ በስተመጨረሻም የተለያዩ መጻሕፍትን በመስጠትና መረጃዎችን በመጠቀም የረዱኝን መምህሬን አቶ ባይለየኝ ጣሰውን፣ እንዲሁም የተለያዩ ነገሮችን በማድረግ የረዱኝን ጓደኞቼን፣ በተለይም ሳባ ጌታቸውንና ኤርምያስ ባዬን ሳላመሰግን አላልፍም፡፡

ማውጫ

ምዕራፍ አንድ፡ መግቢያ **1**

ምዕራፍ ሁለት፡ ክለሳ ድርሳን **3**

2.1. የተዛማጅ ጽሑፎች ቅኝት.. **3**

2.2. ንድፈ ሐሳባዊ ዳራ **5**

2.2.1. የቀልድ ምንነት **5**

2.2.1.1. የቀልድ ሥነ ቃላዊነት **5**

2.2.1.2. የቀልድ ብያኔዎች **8**

2.2.1.3. የቀልድ ዓይነቶች............................. **12**

2.2.1.4. የቀልድ ፋይዳ **13**

2.2.2. ፍካሬ ልቡና **14**

2.2.2.1. ፍካሬ ልቡናና ፎክሎር **16**

2.2.2.2. ፍካሬ ልቡናና ቀልድ **18**

ምዕራፍ ሦስት፡ ፍካሬ ልቡናዊ ትንታኔ በቀልዶች ላይ **23**

3.1. ሀራም ቀልዶች **23**

3.2. የጠብና የጥላቻ ቀልዶች **29**

3.3. ነቃሽ ቀልዶች **33**

3.4. ጠርጣሪ ቀልዶች **36**

ምዕራፍ አራት፡ ማጠቃለያ **38**

ዋቢ ጽሑፎች **41**

አባሪዎች .... ***i-xiv***

U°^õ ›”É፡

መግቢያ

u¡õM ¨‹eØ ¾}cÖ‹ }ÁÁ»’ƒ ¾’u^†¨‹ ንድፈ ሐሳብ ምሥርት ƒUI`„‹ እና Ÿ›T"] SUI\ ጋር በርእሠ ጉዳይ ነደፋ ወቅት የ}Å[ጉ ¨‹ÃÃቶች ይህንን Ø“ƒ በመቀስቀስ ረገድ ትልቁን ሚና ተጫውተዋል፡፡

“በተመረጡ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ውስጥ የሚነገሩ ቀልዶች ፍካሬ ልቡናዊ ጥናት” የሚል ርእስ የተሰጠው ይህ ጥናት በተመረጡ ሁለት ከፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ላይ (በምe"የ አዙናን መድኃኔ ዓለም ገዳም እና በÇÓTዊ T›’›K፡¡ ከፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤቶች ላይ) ተመሥርቶ የተካሄደ ነው፡፡ ጥናቱ ዓላማው ካደረጋቸው ጉዳዮች መሃል ዓቢዩ “ፍካሬ ልቡናዊ” አንጻር *(Psychoanalytic Approach)* ለፎክሎር ትምህርትና ምርምር ሊኖረው የሚችለውን ሚና ለአገራችን የባሕል ተማሪዎችና አጥኚዎች ማሳየት ነው፡፡

KØ“~ ¾T›J’‹ Sረጃዎች በዋናነት በመስክ ላይ ቆይታ በጽሑፍ መጠይቅ የተሰበሰቡ ናቸው:: በእርግጥ ለተመረጠው ጉዳይ ተገቢው መንገድ አውዳዊ የሆኑ መረጃዎችን uUMከታና unM SÖÃp SWwcw ነበር፡፡ J•U KØ“~ የ}cÖ¨‹ Ñ›²? በእጅጉ በማነሱና ኮርሶች በSÅ^[ባቸው ምክንያት መረጃዎችን በጽሑፍ መጠይቅ ከመሰብሰብ የተሻለ ዘዴ ማግኘት አልተቻለም፡፡

¾Ø“ƒ ጽOñ u›^ƒ U°^ö‹ }ŸóõKA የቀረበ ነው፡፡ uSËS]Á¨‹ U°^õ ¾}"}}¨‹ SÓu፡Á c፡J” eK Ø“ታዊ ጽሑñ ÖpKM Áሉ S[Íዎች” KSeÖƒ ይሞክራል፡፡ uG‹K}—¨‹ U°^õ ¾kÅS‹ የዲግሪ ማሟያ ጽሑፎች በተዛማጅ ጥናትነት ተቃኝተዋል፡፡ ለርእሰ ጉዳዩ እጅግ ቅርብ የሆኑ ንድፈ ሐሳቦችም በዳራነት ተሰጥዋል፡፡ የጥናቱ ማጠቃለያ የሆነው ምዕራፍ አራት ግኝቶቹን ጨምቆ በማቅረብ ብቻ አይወሰንም፡፡ ይህ ምዕራፍ ከፍ ላሉ ጥናቶች የሚቀሰቅሱ ሐሳቦችን በጥያቄ መልክ ያቀረብኩበትም ነው፡፡ ከዚህ በተጨማሪ ለመረጃ መሰብሰቢያነት የተገለገልኩበትን መጠይቅ ናሙናና፣ በመጠይቁ አማካይነት የሰበሰብኳቸውን ቀልዶች በሙሉ ከዋቢ ጽሑፎቹ ዝርዝር አስከትዬ በአባሪነት አያይዣለሁ፡፡

ምንም እንኳ የጥናት ጽሑፉ የቀረበበት ቋንቋ አማርኛ ሁ፡J”U ለጥናት በተገለገልኩበት ንድፈ ሐሳብ እንግዳነት ምክንያት ሐሳብ ላለማፋለስና ትርጉም ላለማዛባት ስል ሙያዊ ቃላትንና አገላለጾችን፣ ብዙም ጊዜ ዘለግ ያሉ ጥቅሶችን ጭምር ሳልተረጉም ሰፍረው ባገኘሁበት ቋንቋ፣ በእንግሊዝኛ እንዳሉ ለመውሰድ መገደዴን ለመጠቆም እወዳለሁ፡፡

ምዕራፍ ሁለት፡ ክለሳ ድርሳን

2.1 የተዛማጅ ጽሑፎች ቅኝት

እስከዛሬ በቀልዶቹ ዙሪያ የቀረቡ የመመረቂያ ጽሑፎች ጥቂት የሚባሉ ሲሆኑ አብዛኛዎቹም ለአርትስ ባችለር ዲግሪ ማሟያ የቀረቡ ናቸው፡፡ ከእነዚህ መካከል ተፈልገው የተገኙትም በቅርፅና በይዘት ትንተና ላይ ያተኩራሉ፡፡ ስለሆነም ከዚህ የጥናት ጽሑፍ ጋር ሙሉ በሙሉ ተመሳሳይነት ያላቸው ጽሑፎችን ማግኘት አልተቻለም፡፡ ሆኖም የከፊል ግንኙነት ስላላቸው አምስት ጽሑፎች ብቻ ተመርጠው ለቅኝት ቀርበዋል፡፡ ለቅኝት ከቀረቡት ጽሑፎች መሃል ሁለቱ ቆየት ያሉና ሥነ ቃሉ ላይ ያመዘኑ ሲሆኑ ሁለት ደግሞ በዘመን ቀረብ ያሉ፣ ባለቤታቸው በታወቁ ቀልዶች ላይ የተሰሩ ናቸው፡፡ በስተመጨረሻ የሚቃኘው ጽሑፍ በዘመንና በሐሳብ ለእኔ ጥናት የተሻለ ቅርበት አለው፡፡

የመጀመሪያው "በአማርኛ የሚነገሩ ቀልዶች" በሚል ርእስ በደርቤ ማሞ በ 1972 ዓ.ም የቀረበ ሲሆን በጽሑፉ ውስጥ ትልቁን ስፍራ ያገኘው ሥነ ቃል ነው፡፡ የቀልዶችን ሥነ ቃላዊነት ለማሳየት የሞከረው ይሄ ጽሑፍ ያቀረባቸው መረጃዎች ጠንካራ የሚባሉ ባይሆኑም ቀልድን ከሌሎች የሥነ ቃል ዓይነቶች ጋር በማነፃፀር ለማሳየት የሞከረበት መንገድ ጥሩ የሚባል ነው፡፡ በአጠቃላይ በዚህ ወደ ሰላሳ ዓመት ገደማ ባስቆጠረ የመመረቂያ ፅሁፍ በወቅቱ ለስነ ቃል ትኩረት ሰጥቶ፤ በተለይ ቀልድ ፋይዳ አለው ተብሎ መሰራቱ በጎ ገፅታው ሲሆን የሥነ ቃልን ምንነት ለማብራራት የነሱትን ሀሳቦች ያህል ለቀልዱም ተሰጥቶ ቢሆን ይበልጥ የተሟላ ይሆን ነበር፡፡

በለጠ አበበ "በጉራጌ ብሄረሰብ ላይ በአማርኛ የሚነገሩ ቀልዶች" በሚል ርእስ በ1974 ዓ.ም ባቀረበው ጽሑፍ ጉራጌን አስመልክተው በሌሎች ብሄረሰቦች በአማርኛ የቀለዱ ቀልዶችን በመሰብሰብ የወል የሆኑ ማኅበረሰባዊ አመለካከቶችን ለመቃኘት ሞክሯል፡፡ ስለማህበረሰቡ ያሉ በጎና መጥፎ፤ ትክክለኛና የተሳሳቱ ግምቶችን ለማሳየት የሞከረው ይህ ጽሑፍ፣ ቀልድ ከሌሎች የሥነ ቃል ዓይነቶች በጎላ መልኩ ስለራስ ብቻ ሳይሆን ስለሌሎች ያለን አስተሳሰብ በግልፅ እንደሚያሳይ የሚጠቁም ነው፡፡ ሌላው በዚህ ጽሑፍ ውስጥ የታየው ጠንካራ ገፅታ ስለማህበረሰቡ የቀረበው መረጃ ሲሆን፣ ቀጣይ ጥናቶችን ለሚያደርግ እንደመነሻ ማገልገል ይችላል፡፡

በሰለሞን ክፍሌ "ሂዩመር በሀዲስ አለማየሁ ልቦለዶች ውስጥ" በሚል በ1984 ዓ.ም የቀረበው ጽሑፍ ደግሞ ስለ ቀልድ/ሂዩመር ሰፋ ያሉ መረጃዎችን ይዟል፡፡ በቃሉ ዙሪያ የሚነሱ የተደባለቁና ግራ የሚያጋቡ ሐሳቦችን በመጥቀስ ጉዳዩን ለማጥራት በመሞከር ይጀምርና ስለዓይነቱና ፋይዳውም የተለያዩ ሐሳቦችን ይሰነዝራል፡፡ በሰሎሞን ጥናት ውስጥ ትኩረት የተቸረው ዓቢይ ጉዳይ የቀልድ ሥነ ጽሑፋዊ ፋይዳ ነው፡፡

አራተኛው ጥናት "በካሴት የቀረቡ የአማርኛ ቀልዶች የይዘትና ቅርፅ ትንተና" በሚል ርእስ በደረጀ መኮንን በ1992 ዓ.ም የቀረበ ነው፡፡ ይህ ጥናት የቀልድን ምንነት በወጉ በመበየን፣ በዓይነት በዓይነት በመክፈልና ማኅበራዊ ፋይዳውን በመጠቆም በነባር ጥናቶች ለይ የታዩ ድክመቶችን ለማቅናት፣ ክፈተቶቹንም ለመሙላትና የሞከረ ነው፡፡

በስተመጨረሻ በርእሰ ጉዳዩ ዙሪያ ከተካሄዱ ጥናቶች የቅርብ ሆኖ የተገኘው በእስከዳር አልማው "በአድስ አበባ ከተማ የሚሰሙ ሀራም ቀልዶች ጥናት" በሚል በ1998 ዓ.ም የቀረበው ጽሑፍ ነው፡፡ ጽሑፉ በአራት ምእራፎች ተከፍሎ የቀረበ ሲሆን የቀደሙ ሥራዎች እንደመኖራቸው፣ መረጃዎች በሰፊው መገኘት እንደመቻላቸው በምዕራፍ ሁለት የቀረቡት ብያኔዎች ጥንካሬ ያላቸው አይደሉም፡፡ ንድፈ ሐሳባዊ ጉዳዮች በአመዛኙ ከድረ ገፆች ላይ በተወሰዱ መረጃዎች በመዋጣቸው ጥልቀትና ወጥነት ያላቸው ሐሳቦች እጥረት ታያቷል፡፡ ጥናቱ በትንታኔው የተመለከታቸው "ሀራም" በሚል ርእስ የቀረቡ ቀልዶች፣ በእኔ ጥናት ውስጥ *"exposing jokes"* ተብለው ከተፈረጁት ቀልዶች ጋር በዓይነት የሚገጥሙ ናቸው፡፡ ሆኖም ጥናቶቹ ቀልዶቹን ለማጥናት በተከተሉት የትንታኔ አንጻሮች በእጅጉ የተለያዩ ናቸው፡፡

2.2. ንድፈ ሐሳባዊ ዳራ

2.2.1. የkMÉ U”ነት

“Joke” **የሚለውን የእንግሊዘ—** nM ***Oxford Word Power Dictionary*** (2009: 402) dp” #K፡ðØ` ¾T›‹M ¾}’Ñ[ ¨ÃU ¾}Å[Ñ ’Ñ`$ **ብሎ ሲፈታው፣** *“Humor”* **ለ**T›K¨‹ ***መጠሪያ ደግሞ*** **«የሰዎች፣ የነገሮች የማሳቅ ወይም የማስደሰት ችሎታ» የሚል ፍች ይሰጠዋል። በሁለቱ *ቃላት መ*"**ŸM ÁK¨‹ M¿’*f* u**እንግሊዝኛ ቋንቋ ውስጥ በእርግጠኝነት ተለይቶ የተቀመጠ ስላልሆነ በብዙ ቦታዎች ተተካክተው** ÃÑvK‹:: K²፡l ê**ሑፍ *ማጣቀሻነት* በቀረቡ የእንግሊዝ—** É`d“*f* ¨‹eØU **በአብዛኛው** *“Joke”* ¾T›K¨‹ nM ¾T›Ã²¨‹ ê”c **ሐሳብ** *“Humor”* uT›K¨‹ nM }}¡„ ÃÑ**ኛ**M::

“Joke” **ለሚለው *ቃል* የአማርኛ አቻው፣ «ቀልድ» የሚለው እንደሆነ አምሳሉ** ›¡K፡K‹ **በ*Amharic-English Dictionary*** (1979:71) ¨‹eØ **የሚያሳውቁ ሲሆን፣ *ዎልፍ ሌስላው ደግሞ*** **በ*English-Amharic Context Dictionary (*** 1973:601) *“Humor”***ን የ«ቀልድ፣ የጨዋታ ለዛ» በማለት ይፈቱታል።**

እነዚህ ሁለት የአማር— ፍችዎች፣ እንደ እንግሊዝ—¨‹ G‹K‹ unL~ S"ŸM ÁK¨‹” **ትስስርና ተመሳስሎ ይገልጻሉ። ሆኖም በሁለቱም ፍችዎች ውስጥ** }ÅÒÓV ¾T›S×¨‹“ us”s¨‹ }“Ò]¨‹ ²”É }²¨‹*f* a uÓMÒKA*f* LÃ ¾T›¨‹K¨‹ #kMÉ$ eKJ’ u**ዚ**G‹ ê**ሑፍ ውስጥ በዚሁ *ቃል መገልገል*** }Ñu፡ ***ሆኖ*** **አግኝቼዋለሁ።**

2.2.1.1. ¾kM**ድ *ሥ’*** nL©’*f*

ስለ ፎክሎር ምንነትና አጠቃላይ ገጽታ ለዘመናት ብዙ ተብሏል። J•U ›G‹”U É[e ›”É ¾**ሆነ**“ G‹K‹”U ¾T›ÁeT T ¨Ø**ና *ሁለንተናዊ*** wÁ’¦ **አልተገኘም። የፎክሎር *መምህራንና ተመራማሪዎች*** u›w³—¨‹ ö¡KA` ÃH¦ ’¨‹ ŸTK*f* ÃMp u¨‹eÖ‹ ¾T›ÖkML†¨‹” ’Ña‹ ***ወይም ጉዳዮች*** S²`²`**ን *ሲመርጡ* ይታያል። በዝርዝር የሚቀርቡት ነገሮችና ጉዳዮችም ቢሆኑ ከዚህ እስከዚህ** }wK¨‹ **ገደብ የሚበጅላቸው ድንበር የሚወሰንላቸው** eLMJ’‹ ŸØqT **ባለፈ** G‹K‹”U ²`´a TekSØ ›M}‰KU::

u›ÖnLÃ uö¡KA` Ø“ƒ ¨‹eØ ¾}KÁ¿ UG‹^” ¾}KÁ¿ Hdx‹“ S”ÑÊ‹ ÁL†¨‹ u=J”U ›w³—ዎቹን የሚያስማማ አንዱ ጉዳይ ቢኖር የፎክሎር አፈጣጠር፣ እድገትና ተስተላልፎ ቃላዊ መሆኑ ነው፡፡ በምሳሌነት የሚከተለውን Øpe TekSØ Ã‰LM::

> *Whenever in many calling the knowledge, experiences, wisdom, skill, the habits and practices of the past are handed down by example or spoken word, by the older to the new generations, without reference to book printer or school teacher.* (Maria Leach, 1949: 398)፡፡

ከላይ ለመጥቀስ እንደተሞከረው በፎክሎር ውስጥ በክዋኔ የሚተላለፉ እንደ ባህL© ጭፈራ ያሉ እውቀቶች፣ በጽሑፍና በምስል ተቀርጸውና ተነድፈው የሚኖሩ እንደ ግድግዳ ጡፍ ያሉ “ሰነዶች ወዘተ. u=•\U ›w³—ዎቹ ጉዳዮች Ó” unM ተፈጥረው፣ በቃል ተከውነው፣ በዚያው መንገድነት የT›}LKñና የሚሰራጩ “†¨‹::

›ó© }[¡ ***(Oral Narrative)*** ¾ö¡KA` ›”É ²¨‹Ó c=J” w²‹ ’Ña‹” ¾T›ÖkMM cò ê”c ሐሳብ '¨‹:: kMÉ Kw²‹ ²S“ƒ ¾›ó© }[¡ ›"M መሆኑ ሳይታወቅ፣ ትኩረት ሳይሰጠው በፎክሎር ጥናትና ምርምር ውስጥ ሥፍራ ተነፍጎት qÃ…M:: Ÿ³U u%L u=J” M¿ uJ'‹ƒ vሕርያቱ የተነሳ እንደ ሌሎቹ ¾›ó© }[¡ ቅርጾች በተደጋጋሚ ሲነሳ አይታይም:: u²=lU ¾}'d ¾kMÊ‹” ›ó© }[¡'ƒ T[ÒÑጡ ከባድ ተግባር በመሆኑ በተቻለኝ አቅም ልዩ ልዩ ማስረጃዎችን በማቅረብ እንደሚከተለው ለማሳየት እሞክራለሁ፡፡

Encyclopedia of Cultural Anthropology **እንደሚለው (1973:612)፣ ቀልድ እንደ ›w³—ዎቹ አፋዊ ተረኮች ሁሉ የG‹K”}“©'ƒ ባሕርይ ›K¨‹:: T›ƒ፣ አፈ ታሪክና እና በተለይም ተረት የተባሉት የቃል ተረክ ዓበይት ቅርጾች ¾K?K¨‹ ባሕልና ዘመን እንደሌለ G‹K‹ kMÉ የማይፈጥር፣ ቀልድን የማይከውንና በቀልድ የማይገለገል አንድም ማኅበረሰብ በዓለም ላይ አይገኝም፡፡**

K?L¨‹ የቀልድ ባሕርይ ከናዊነትና የተለየነት ነው፡፡ ¾ƒ—¨‹U ¾›ó© }[¡ Ÿª~ የተለየ ችሎታ እንደሚያስፈልገው ሁሉ የቀልድም ከዋኝ/ð×] ¾}K¾ wnƒ K=•[¨‹ ÃÑvM:: ÃI” ሐdw ሲግመንድ õaÃÉ በሚከተለው መንገድ

ያረጋግጣል፤ “*The joke work is not at every ones command and altogether only a few people have a plentiful amount of it*” (1963:140)፡፡ õaÃÉ እንደሚለው የቀልድ ፈጠራና ክዋኔ ብዙ የአእምሮ ሥራ የሚያስፈልገው ሲሆን፣ Ÿª–</ð×]¨‹ በበርካታ ምናባዊ ሂደቶች አልፎ፣ ሰዎችን እንዲያስቅ አድርጎ ማቅረብ ይኖርበታል፡፡ ›ÉTÛU u፡J” }“Ò]¨‹ ÁKðuƒ” ¾›°Ua S”ÑÉ ›Mö kMÉ” }[É„ እንዲስቅ የተለየ ችሎታ ያስፈልገዋል፡፡

ዘሪሁን አስፋው እንደሚሉት (1996: 29)፣ #ታ[¢‹” S}[¡ Ÿ}ËS[²S” ¾K¨‹U ታሪኮችን ¾T¨‹^ƒ ¨‹e×© eT¦ƒ“ ታሪኮችን የማዳመጥ õLÔƒ ƒ["” በስልጣኔ ታሪክ ውስጥ የሰው ልጅ የተፈጥሮ እኩያ እንዲሆን አድርገውታል»፡፡ ¾kMÉU IM¨‹“ ¾}Sሡ[}¨‹ በnL©’~ LÃ በመሆኑ እንደሌሎች ቃላዊ }[¢‹ G‹K‹ uከª–‹“ u›ÉTÛ õLÔƒ LÃ ¾T›¨c” ’¨‹፡፡ ይህም፣ ለቀልድ መኖር የከዋኙንና የተደራሲውን፣ የቀልድ ተናጋሪውንና የቀልድ አድማጩን መኖር የግድ ያደርገዋል፡፡

ከላይ ለመግለጽ እንደተሞከረው የአድማጩ አስፈላጊነት ለተስተላልፎ ብቻ ›ÃÅKU፡፡ kMÉ uÓKcw ¨ÃU uð×]¨‹ Å[Í w‰ U”U ’¨‹፡፡ kMÉ' «ቀልድ» ሆኖ እንዲቀርብ የሚያደርገው የልቡና }Óv` H›Åƒ ßU` ›ÉTß” ከግምት ያስገባ c፡J”፣ ምልዓቱን አግኝቶ እንዲገነባም የአድማጩ ሚና ከፍተ– ’¨‹፡፡ ይህንኑ የከዋኙንና የተደራሲውን መስተጋብር አይቀሬነት ሲያረጋግጥ ነው ፍሮይድ የሚከተለውን የሚለው፤

> *The psychical process of constructing a joke seems not to be completed when the joke occurs to one: something remains over which seeks, by communicating the idea, to bring the unknown process of constructing the joke to us on a conclusion* (p. 143).

ፍሮይድ እንደሚለው ቀልድ ከቀረበ በኋላም ቢሆን ውጤታማነቱና ደስታን የመፍጠር ስኬቱ ¾T›[ÒÑÖ¨‹ u›ÉTÛ ULi ’¨‹፤ “*A joke is thus a double- dealing rascal who serves two masters at once. Everything in jokes that is aimed at gaining pleasure is calculated with an eye to the third person . . .*” (Freud, 1963:155)፡፡

Y¾ƒ—¨‹U ›ó© }[¡ lM¨‹“ uTlu[cu‹ ²”É vK¨‹ ሙያና ተወዳጅነት Ã¨c“M:: አለን ደንደስ እንደሚለው የአፋዊ ተረኮች }¨ÇÏ’ት በÚS[lØ` ተለዋዋጭነታቸው ያድጋል፤ uT'ኅu[cበ ውስጥ የሚኖራቸው ቆይታም ይረዝማል፤ ይበረክታል (1965:59):: õaÃÉ ¾²=l ዓÃ’~ን vሕርይ በይበልጥ የሚያሳዩት ወቅታዊ ጉዳይ ላይ ተንተርሰው የማፌጠሩ kMÊ‹ መሆናቸውን ይጠቁማል።

> --- *[The] jokes contained allusions to people and events which at the time where "topical", which had aroused general interest and skill kept it alive. When this interest had ceased the business in question had settled, these jokes too, lost a part of their pleasurable effect . . .* (p. 122)

õaÃÉ ¾²=l ዓÃ’~ vሕርይ ÁL†¨‹” kMÊ‹ #Topical$ wKA ¾T›ÑMé†¨‹ c=J” uØpሱ ላይ እንደተገለጸው የቀልዶቹ እድሜ የሚወሰነው በማ›Á’c‹ƒ `°c ÑÇÃ }kvÃ’ƒ LÃ eKJ’ ሐdx‡ K=cK‡’ uØÁo“ ›’ÒÒ]’ƒ LÃ ÁK¨‹ ነገር ሲረግብ የቀልዶቹም አስቂኝነት እየቀነሰ ÃH¡ÇM::

uS‹Á ና በፋይዳ ረገድም ቆየት ብለን እንደምንመለከተው ቀልድ ብዙዎቹን የ›ó© }[¢‹ ሙያና ፋይዳ ይጋራል። u›ÖnLÃ Ó” uk ረቡትና ባልቀረቡት መረጃዎች ላይ ተመርኩዞ ለማየት እንደሚቻለው ቀልድ ከሌሎቹ አፋዊ ተረኮች ጋር ¾T መሳሰልባቸው በርካታ ገጽታዎች ›K‹ƒ::

2.2.1.2. የቀልድ ብያኔዎች

ተፈጥሯዊ የአእምሮ ውጤት የሆኑና እንደ ቀልድ በእርግጠኝነት ለማወቅ ¾T›Áe†Ó\ የሰው ልጆች ባህሪያት ብዙ ቢሆኑም እንደ ቀልድ ግራ የሚያጋቡና u}n`• ¾}VK‹ Ó” Ømƒ “†¨‹:: K›”Æ ›eÅ”Òß ¨ÃU ›eð] ¾T›J” ነገር ለሌላው አስቂኝ እና አዝናኝ ሊሆን ይችላል:: ስለሆነም ቀልድን አስመልክቶ ብዙ ¾}vK u=J”U ¨Ø ¾J’“ uG‹K‹U ²”É }kvÃ’ƒ” ÁÑ– wÁ’¦ TÓ–ƒ Ó” ›M}‰KU:: በትኩረት ረገድም አንዱ ብያኔ ከሌላው እንዲሁ የተለያየ ነው:: ›”Ç”Êች ቀልድን እራሱን ለመበየን ይሞክራሉ:: ሌሎቹ ደግሞ ቀልድን የT›ðØ\ ሁኔታዎችን ይገልጻሉ:: u²=lU Sሥ[ƒ K›w’ƒ ¾T›J’· ጥቂት ብያኔዎችን እንደሚከተለው ለማቅረብ እሞክራለሁ።

kMድ" u}SKŸ} uT›'c‹ ሐdx‹ ¨‹eØ ተደጋግሞ የሚመጣው #Humor$ ¾T›K¨‹ nM ነው፡፡ ይህ ቃል kÉV u/ሥ MÙ" Ø"ƒ ¨‹eØ ለc¨‹'ƒ ðdi SÖ]Á'ƒ ያÑKÓM 'u`:: ðdg‹ ¾c¨‹ MÏ vI]" ከT›¨e'‹ #phlegm$, #blood$, #yellow bile$ እና «black bile» ከተባሉ አራት ፈሳሾች የተሰራ ነው፡፡ ፈሳሹ ከሰዎች ባህሪ ጋር ባለው ተያያዥነት ስሜት ወይም በሆነ ወቅት ውስጥ ያለ አእምሯዊ ሁኔታ ወደሚለው ፍች ያመራ ሲሆን በስተመጨረሻም በሆነ አጋጣሚ፣ ሃሳብ ወይም ቁስ አማካኝነት አስቂኝ፣ እንግዳ፣ ሞ—V˜' . . . 'Ñ` ¾T›ðØ` Åe}—" Ømƒ የአእምሮ ሁኔታ ወደሚለው ደርሷል (Bawman, 1992:62)::

Kጥንታዊው የግሪክ ፈላስፋ፣ ለፕሌቶ kMÉ ŸSMŸ Øñ'ƒ Ò` }ÁÁ»'ƒ አለው «ጥፋትን የሚያስከትል፣ እምነትን፣ ሥነ UÓv`"' Ÿ፡' Øuw"' ¾T›Áe"p c፡J" ²S"© c¨‹ K፡Áe¨ÓÅ¨‹ ¾T›Ñv 'Ñ` '¨‹$ (***International Encyclopedia of the Social Science***, 1968:1)

Kዘመናዊው ጀርመናዊ ፈላስፋ ለ›፡T'‹›/M ""ƒ ÅÓV የቀልድ መንፈስ #ƒMp ¾J' 'Ñ` uÉ"Ñƒ }'e„ ¨Å TÃ[v 'Ñ` c፡K¨Ø' ¾'u[" ƒMp ÓUƒ c፡"É የሚኖር ቅጽበታዊ የግልግል eT|ƒ '¨‹" (´'› ŸTG‹)::

በፎክሎሪስቶች እይታም ቀልድ የተላበሰው ገጽታ በማሪያ ሊች እንደሚከተለው }ÑMጿM::

> *Humorous situations result from cultural incongruities, from obscene actions and emphasis on bodily functions, violations of cultural taboos, from the introduction of modern elements in mythical setting, and other such devices.* (Maria Lich, 1949:510)

ስለዚህ በጥቅሱ እንደተገለጸው የቀልዶች አፈጣጠር ከባህል ጋር በሚከሰቱ ግጭቶች፣ TKƒU ŸvIK‹ vð'ÑÖ‹ ¾c¨‹'ት እንቅስቃሴዎችና ፎክሎ\ ŸT›ÑKØv†¨‹ vሕርያ~ ¨‹Ü ›Ç፡e SØ ¾J' 'Ñ` SŸcƒ ¾T›ðÖ` '¨‹::

በሥነ ልቡና ረገድም ቀልድ፣ ከሰው ልጅ አእምሯዊ ሁኔታ፣ ከስሜት መነቃቃት፣ ከሐሳብ ውጣ ውረድ፣ በልቡና ውስጥ ከሚፈጠር የስሜትና የሐሳብ ምላሽ ወዘተ.

ጋር እየተዛመደ ይደነገጋል፡፡ ለምሳሌ ቀጣዩ ብያኔ ከ*The Encyclopedic Dictionary of psychology* (1983:283) የተወሰደ ነው፡፡ ብያኔው እንዲህ ይላል፤ *"The expression of amusement, and temporary and habitual condition of the mind in everyday language. There for "humor" can apply to stimulus, a response or a disposition".*

¾kMድ" ¾}¨dcu‹" [mp vሕያት ለማጥናት የተለያዩ የጥናት ዘዴዎችና ንደፈ ሐሳቦች ¾k[u‹ c=J" ሪቻርድ x¨‹T" (1992:69-70) ሶስቱን እንደሚከተለው ›p`v‡†ªM::

***እውቀት ምሥ`f ንድፈ ሐሳብ* (Intellect based theory)፡-** ¾²=l ንድፈ ሐሳብ S'h፣ u¨‹Ý©ው ዓለም ዓKU ላይ ¾T›Ÿc~ አይ-አዎዎችን (*paradoxes*)፣ u}nርኖ ›"É'f ¾T›ðØ\ ጉዳዮችን፣ J" }wK¨‹ ¨ÃU uÉ"Ñf ¾T›Ÿc~ ግጭቶችን የሰው ልጅ አእምሮ ያውቃል፤ eKJ'U Ãህን ለመፍታት አስታራቂ ¨ÃU K‚L ›Ç=e ƒee`" ¾T›ðØ` S"ÑÉ ÃðØ^M፤ ¾²=l ዓይነቱ የአእምሮ ተግባር ደግሞ የስኬትና የደስታ eT‹ƒ" ÃðØ^M የሚል ነው፡፡

***eT‹ት ምሥርት ንድፈ ሐሳብ* (Emotion based theory)፡-** ይህ ንድፈ ሐሳw kMድ" kÉV Ÿ'u\ ØMp eT‹„‹ TKƒU Ÿçw ðLÑ›'ƒ' ŸØL‰' Ÿ"kƒ' ŸuLÃ'ƒ" K‚KA‹" ŸSÑ‹Çƒ õLÔƒ Ò` አያይዞ የሚያነሳ ነው፡፡ የንድፈ ሐሳቡ አቀንቃኞች እነዚህ ጥልቅ ስሜቶች በጭካኔ መንፈስ ውስጥ፣ ወይንም በሌሎች ስቃይና ውድቀት ምክንያት በሚፈጠር ደስታ (*sadistic pleasure*) ላይ የሚበቅሉ ናቸው የሚል መላ ምት ይሰነዝራሉ፡፡ የK‚KA‹ የአእምሮ መዛባት፣ የአካል ጉዳት ወዘተ. በአንድ በኩል፤ በሌላ በኩል ደግሞ ውድቀታቸው፣ የሚደርስባቸው ቅጣትና ስቃይ የሚፈጥሩት ደስታና እርካታ አለ፡፡ ከዚህ ዓይነቱ ስሜት ደግሞ ቀልድ ይወለዳል፡፡

***ከግልግልና ከእፎይታ ስሜቶች ጋር የተዛመደ ንደፈ ሐሳብ /Theory of cathartic release and relief/*፡-** ይህ ንድፈ ሐሳብ ደግሞ kMÉ ÁM}ÑKÖ‹ ¨ÃU Ý" ¾}Å[Ñv†¨‹ eT‹„‹" 'é uT¨‹×ƒ ¾Åe}—'ƒ eT‹ƒን ለአእምሮ ይፈጥራል ¾T›M S'h ሐሳብ ›K¨‹:: የእኔ ጥናታዊ ጽሑፍም፣ በዚህ በሦስተኛው ንድፈ ሐሳብ የተቃነ ነው፡፡

ባለሙያዎች ቀልድን አስመልክተው በሚሰነዝሯቸው አስተያየቶችና ብያኔዎች መሃል ያለው ልዩነት እንደተጠበቀ ሆኖ፣ በብያኔዎቹና አስተያየቶቹ ውስጥ ተዘውትረው የሚጠቀሱና ብዙዎቹን የሚያስማሙ ጥቂት ባሕርያትም ግ አይጠፉም፡፡ ከእነዚህ ባሕርያት መመሃል አንዱና ምናልባትም ዓቢዩ የሳቅ መፈጠር ነው፡፡ ቀMÉ**ና ሳቅ በአመዛኙ የደምና የስጋ ዓይነት ዝምድና አላቸው፡፡ ሳቅ በብዙዎቹ ዘንድ በቀልድ አማካይነት እንደሚደረስበት ውጤት ይቆጠራል፡፡** Ã l ” › e S M ¡ „ õ a Ã É **እንዲህ ይላል፤** *“We see, however, that the hearer gives evidence of his pleasure with a burst of laughter, after the first personal has a rule produce the jokes with a tensely serious look”* (1963:145)፡፡

በሰርክ ሕይወታችን ውስጥ ለማስተዋል እንደምንችለው ¾kMÉ › em˜ ’ ƒ **ብዙውን ጊዜ ለአዳማጩ እንጂ** K ð ×] ¨ ‹ ¨ Ã U K**ከዋኙ** › ÃÅK U:: **ቀልድ በአድማቹ ላይ የሚያሳድረውን ተጽእኖና የክዋኔውን ስኬት በሚሰጠው የሳቅ ምላሽ ማየት ስንችል በከዋኙ ላይ የሚፈጠረውን የስሜት ለውጥ ግን** በÓMê **ለመመልከት ይቸግራል፡፡**

¾dp” › ð × Ö ` “ v l ` Á ƒ › e S M ¡ „ w²‹ Ø “ „ ‹ ¾k [u‹ u፥J ” U K › w’ ƒ Á l M Ÿ ` ° c **ነገሬ ጋር ተዛማጅነት ያላቸውን ብቻ እጅግ ባጭሩ እንመልከት፡፡ ፍሮይድ፣** #Laughter arises if a quota of psychical energy which has earlier been used for the cathexis of particular psychical paths has become, unusable, so that it can find free discharge$ **ይላል** (1963: 147)፡፡ **እ**²፥l LÃ dp ¾ } ÑKç ¨ ‹ uK⁈L ’Ñ ` LÃ K**መዋል ዝግጁ የነበረው ስሜታዊ ሀይል በታሰበበት ቦታ ላይ ሳይውል በመቅረተ** በ S } ” ð h**ነት ተቆጥሮ ነው**::

dp” ¾T › ðØ \ e T ⁞ „ ‹ u } KÁ¿ U ¡ ” Á „ ‹ ¾T › k c k c‹ u፥J ” U G‹K‹U Ó” **ደስታን አመልካች ናቸው ማለት አይቻልም፡፡ በሳቅ ንዴት፣ ጭንቀት፣ ድንጋጤ፣** ¾ S dcK‹ ƒ G‹K‹ K፥ÑK è Ã ‹ LK‹:: **ስለዚህ በአጠቃላይ ሲታይ ሳቅ ተፈጥሮአዊ ነው** T K ƒ Ã‰LM:: J • U u › ddp ²¾ ¨ ‹ LÃ ¾T **ኅበረሰብ እና የባህል ተጽእ•** **አሻራውን መጣሉ አይቀርም፤** (***International Encyclopedia of social science, 1968:4)***፡፡

ከላይ ለማሳየት እንደተሞከረው ሳቅ ብዙ ተፈጥሯዊ ጉዳዮች የሚገለጹuƒ ስብዓዊና ማኅበራዊ ክስተት በመሆኑ ØMp U`U`” ይጠይቃል፡፡ ሆኖም ጉዳዩ የዚህ êሑõ ዓቢይ ትኩረት ባለመሆኑ የእኔ ጥናት ከዚህ uLÃ ÖMq ›ÃÑvU፡፡

2.2.1.3. ¾kMÉ ዓÃ'„ ‹

ቀልዶችን በዓይነት ለመፈረጅ የሚያስችሉ በርካታ መሥፈርቶች አሉ፡፡ ለምሳሌ በሚመሠረቱበት ርእሰ ጉዳይና በዓላማቸው፣ በአቀራብ ስልታቸው፣ ቀልዶቹ በሚቀርቡበት ዓውድና በአከዋወኑ ሂደት፣ በከዋኙና በተደራሲው ማንነት፣ ክዋኔው በሚከሰትበት ወቅትና ማኅበራዊ አጋጣሚ ወዘተ. በዓይነት በዓይነታቸው ከፋፍሎ መመልከት ይቻላል፡፡ የእኔ ጥናት በፍካሬ ልቡና አንጻርነት ፎክሎርን ለመመርመር የሚሞክር እንደመሆኑ፣ በሁለቱ መስኮች እጅግ በተለመደውና በተለይ በፍካሬ ልቡና ውስጥ ተዘውትሮ በሚሰራባቸው መሥፈርቶች፣ በቀልዶቹ ዓላማ፣ በርእሰ ጉዳዮቻቸው እና በአበጃጀት ሥርዓታቸው ላይ አተኩራለሁ፡፡ ይህ ትኩረቴ ግን በዋነኛነት በፍሮይድ ሐሳቦች ላይ የሚመሠረት ይሆናል፡፡

ፍሮይድ kMÊ‹ን በቅድሚያ የአገነባብ ሥልቶቻቸውንና የአበጃጀት ሥርዓቶቻቸን ቃል ከመፍጠር ችሎታቸው ጋር አዛምዶ "ቃላዊ" እና "ጽንሰ ሐሳባዊ" ቀልዶች "Verbal and Conceptual jokes" uTKƒ በሁለት ይፈርጃቸዋል፡፡ "ቃላዊ ቀልዶች" kMÊ‡ uÁ³¦†¨‹ nLƒ" u}c\ባቸው የሰዋሰው ስልቶች ላይ አስቂኝነታቸው ይመሰረታል፡፡ ወይም ሳቁን የሚፈጥ\ƒ nL~" ¾cªc¨‹ eM„‡ "†¨‹፡፡ ¾"ጽንሰ ሐሳባዊ ቀልዶች" ›em˜'ƒ በያዙት ሐሳብ ላይ ይመሠረታል፡፡ አድማጩ ቀልዶቹን ሙሉ በS‹K‹ ካደመጠ በኂላ በራሱ ትርጓሜ የሚደርስበት ፍቺ እንዲስቅ ያደርገዋል፡፡

ፍሮይድ በkMÊ‡ ዓLT እና u›ÉTÛ የስሜት Uላi LÃ በመመሥረት "ገር" እና "ውስጠ ወይራ" *"Innocent and Tendentious Jokes"* uTKƒ ÃŸõL†ªM፡፡ *"Innocent Jokes"* የሚባሉት በአድማጭ ላይ ግልጽ /ንቁ የሆነ እርካታና ቀለል ያK ፈገግታን የማ›ß\ c፡J" K?L ¾}Åuk ›LT dÃ•^†¨‹ ደስታን ለመፍጠር ብቻ የሚቀለዱ ናቸው፡፡ የዚህ አይነቱን ደስታ በመፍጠር በተለይ የሚታወቁት በnLƒ ጨዋታ ¾T›ðÖ\ kMÊ‹ "†¨‹፡፡ *"Tendentious Jokes"* u›ÉTß LÃ ¾T›ðØ\ƒ ›"Ç‹ K?L eT¦ƒ ያለ ሲሆን አስቂኝነቱ ቀጥታ ቀልዶቹ ላይ ሳይሆን

ukMÊ‡ qesi'ƒ በሚቀጣጠሉ ሌሎች የተደበቁ ፍላጎቶች ላይ ነው፡፡ በእነዚህ ቀልዶች የሚፈጠረው ሳቅና ደስታ የናረ ነው (1963:90)፡፡ ÃI ¾Ø"ƒ ¨[kƒU Ÿ}'duƒ ›LT ›"é` በG‹K}—¨‹ ¾›ŸóðM ²È ¾T›ገለገል c=J" uk×¿ U°^õ ¨‹eØ ¾T›w^^ ÃJ"M::

2.2.1.4. ¾kMÉ óÃÇ

የቀልድ ተቀዳሚ ተግባር ደስታን መፍጠር እንደሆነ የሚታወቅ ቢሆንም w†— }Óv\ Ó" እሱ ብቻ ነው ብሎ ማሰብ ግን አይቻልም፡፡ ቀልድ ከግለሰብ አንስቶ እስከ ማህበረሰብ በሰው ልጆች ሕይወት ¨‹eØ ƒMp óÃÇ ›K¨‹:: kMÉ ለግለሰብ ከሚሰጣቸው ጠቀሜታዎች አንዱ ፍሮይድ እንደገለጸው እንደ መከላከያ ²È #defense mechanism$ "ekS×†¨‹ #regrassion$ ¨ÃU u¨‹Ø[ƒ Ñ›²? አዕምሮ ወደ ልጅነት ተመልሶ እንደ ልጅ በማሰብና የልጅ ተግባር በመፈጸም uTeÖ"ቀቂያ ከተሞላው የአለም ህግና ደንብ ለቅጽበት ነጻ አውጥቶ ደስታና እርካታ እንደሚያስገኝ የአዕምሮ ተግባር የሚቆጠር ነው (*International Encyclopedia of Social Science*, 1968:3) ፡፡

ቀልድ በማህበረሰብ ደረጃ ስለሰጠውና ሊሰጥ ስለሚችለው ጠቀሜታ ብዙ የተባለ u=J"U ሪቻርድ ቦውማን ጠቅለል አድርጎ እንደሚከተለው አስቀምÙታM::

> *A significant amount of human communication is devoted to humor. Humor influences listeners views and persuades them to accept or reject ideas; it gives pleasure, creates playful moods and an atmosphere of conviviality, induces feelings of social solidarity, permits venting of aggression and relieves tension. It is also used for criticism and ridicule.* (Bawman, 1992:67)

u›ÖnLÃ kMÉ u"ÓÓ` ¨pƒ ¾›ÉTß" kMw የሚስብ" Ÿ^e Ô" እንዲቆሙ የሚያደርÓ፣ ማህበራዊ ትስስርን የሚያጸና ከመሆኑም ባሻገር እየወቀሰ እርማት የሚሰጥ የግልና የማህበረሰብ ማንነት የሚገለጥበት መስታወት ነው ማለት Ã‰LM::

ሌላው ሳይጠቀስ መታለፍ የሌለበት ጉዳይ የቀልድ ነገረ ኪናዊ ፋይዳ *(aesthetic significance)* ነው፡፡ ቀልድ እራሱ ጥበብ በSJኑ ለተደራሲው ኪነ ጥበባዊ ደስታና

እርካታን እንዲሁም የመንፈስ ተዝናኖትን ይሰጣል፡፡ ከዚህ ባሻገር ለK?KA‹ **የኪነ ጥበብ ዘርፎች፣ ለሥነ ጽሑፍ፣ ለተውኔት፣ ለፊልም የፈርጥን ያህል መዋቢያ ነው፡፡ ዛሬ ዛሬ በተለይ በማስታወቂያ ሥራዎች ውስጥ በልዩ ልዩ መንገዶች እየቀረበ** Ÿõ }— ¨‹Ö?ƒ” **በማስገኘትም ላይ** ’¨‹::

2.2.2. õ"_ Mu‹“ [1]

በዓKU LÃ ƒMp ¾›e}dcw K¨‹Ø” ŸðÖ\ **ጥናቶች መካከል እንደ** õ"_ Mu‹“ ***(Psychoanalysis)* ለሰዎች አስደንጋጭ የሆኑ ግኝቶች የሞሉበት የጥናት ዘርፍ እንዳልተገ–** ÓKA]Á ôa **የተባሉ ተመራማሪ** (1998: 3-4) **ያስረዳሉ**:: õ"_ Mu‹“ ›"É ¾**ሥ**’ Mu‹“ ***(Psychology)* ዘርፍ ሲሆን የሰው ልጆችን አእምሮ አስመልክቶ ብዙ አዳዲስ እና አከራካሪ ጉዳዮችን ያነሳል፡፡ ጥናቱ ሰፊና ጥልቅ ጉዳዮችን የሚያካትት እንደመሆኑ በዚህ የመመረቂያ ጽሑ**‹õ w‰ Ñ‹ÇÄ‹” ›T|M„ TU×~ ¾TÃ‰M ’¨‹:: eKJ’U ÖpKM vK SMŸ‹ Ÿ²=I ¾Ø“ƒ ê**ሑ**‹õ Ò` **ቀጥታ ግን–**‹’ƒ ÁL†¨‹” Ñ‹ÇÄ‹ w‰ KTd¾ƒ **እሞክራለሁ**::

KSËS]Á Ñ›²? u1896 “psychoanalysis” ¾T›K¨‹” nM ¾ðÖ[¨‹“ ŸGUd **አመታት በላይ እያሻሻለ፣ እያሳደገ በተግባር ላይ ያዋለው ሲግመንድ ፍሮይድ ሲሆን** ›G‹”U É[e uØ“~ ¾T›’c‹ ŸÓTi uLÃ ¾T›J’‹ƒ Gdx‹ ¾}k[èƒ uc‹ **ነው፡፡ ፍሮይድ ጥናቱን በቅድሚያ ለአእምሮ ህክምና መረጃነት ያዋለው ቢሆንም በአሁኑ ወቅት ጥናቱም፣ ስያሜውም ለአእምሮ ህክምና አይነት** (A form of psychology)’ K›ÖnL¿ ¾e’ M**ቡ**“ Ø“ƒ “General psychology” **እና በምርምር** ²È**ነት** (Research methodology) ÁÑKÓLM:: **እነዚህ ሦስት ጉዳዮች ተዛማጅና ተወራራሽ ከመሆናቸውም ባሻገር** ›"Æ uK?L¨‹ ¨‹eØ K=Ñ˜ **እንደሚችል ምርምሮች ያስረዳሉ** (***The Encyclopedic Dictionary of Psychology,*** 1983: 497-498)::

ፍሮይድ የሰው ልጅን አእምሯዊው ህይወት (*mental life*) #Mu‹“$ (“*psyche*”) wKA ¾T›Ö^¨‹ c=J” G‹Kƒ ¡õKA‹ ›K‹ƒ:: ¾SËS]Á¨‹“ ƒ”g‹ ¡õM “”l” *(“conscious”)* **ሲሆን በሰዎች ዘንድ የሚታወቅና በተለያ**¿ e`¯„‹“ Å”x‹ ¾}VL

1 “ፍካሬ ልቡናን” የ “psychoanalysis” አቻ አድርገው ሲገለገሉ የገጠሙኝ አቶ ቴዎድሮስ ገብሬ ናቸው፡፡ “‘ልቡና’(psyche)፣ በአንድ በኩል ልብ ማድረግ፣ ማስተዋል፣ ማወቅ በጥቅሉ አእምሮ፤ በሌላ በኩል እንደ እስትንፋስ፣ ነፍስ፣ ህያውነት ያሉ ተዛማች ፅንሰ ሀሳቦችን ጠቅልሎ የያዘ መጠሪያ ነው፡፡ ‘ፍካሬ’፣ ፈከረ ከሚለው ግስ የወጣ ነው ‘ፈከረ፣ ተረጐመ፣ ፈታ፣ አፍታታ፣ ዘረዘረ፣ ለማስረዳት፣ የህልም የመፅሐፍ ቋንቋ’ ይሉታል ኪዳነወልደ ክፍሌ (ገጽ 726)፡፡ ሁለቱ ቃላት ሲጣመሩ ፍካሬ ልቡና --የልቡና አፈታት፣ የቡቦና አተረጓጐም የሚል ፍቺ ይሰጣሉ፡፡“ (ካልታተመ ጽሑፋቸው የተወሰደ)

’¨<:: “›=-”l” (*“unconscious”*) ¾T›vK¨< G<K}—¨<“ ƒMl ¡õM ÅÓV በተለያዩ ስሜቶችና ፍላጎቶች የተሞላ፣ የሰው ልጅን በደመነፍስ እንዲንቀሳቀስ ¾TÉ[Ó GÃM ÁK¨< ’¨<:: õaÃÉ ¾G<K~” ¡õKA< M¿’ƒ KTd¾ƒ በተከታዩ ዘይቤ ይገለገላል፡፡ በፍሮይድ እምነት መሠረት የሰው ልጅ ልቡና ቀሪ ክፍሉ እባህር ውስጥ ዘቅጦ ጫፉ ብቻ የሚታይን ግግር በረዶ (*iceberg*) ይመስላል፡፡ ÑGÉ ¾¨×¨< ¾u[Ê¨< ›“ƒ (*the top of the iceberg*) ¾”l¨< Mu<“ ›UdÁ c=J”& Ÿvl\ ¨<eØ ²Kk¨<' Ÿ›Ã” }c¨[¨<' Ç\ Ó” uÓ´ð~ S`Ÿw ማõ[e ƒT›‹K¨< u[Ê ¡õM ›=-”l¨<” Mu<“ Ã¨¡LM:: Kእያንዳንዱ ሰው ስብዕና SŸc‰“ S"}‰ SJ” ከT›‹K< eT¡„‹“ ሐሳቦች ብዙዎቹ የሚኖ\ƒ u²=l' cò ØMp Mu<“ ¨<eጥ ነው (Gloria,1998:27-28)፡፡

ከላይ እንደተገለጸው ከባህ\ በላይ ያለው እና የሚታየው ትንሹ ክፍል የንቁው አእምሮ ምሳሌ ሲሆን ከባህር በታች ያለውና ትልቁ ክፍል የኢ-”l¨< UdK? ’¨<:: G<K~” KSK¾ƒ ¾}ÖkSuƒ ŸLÃ ÁK¨< ¾vl\ ¡õM KpÉS ”l *“pre conscious”* UdK?’ƒ ¾qS c=J” Ãl ¡õM ¾G<K~”U vl] ¾Á² ’¨<::

cò¨< ›=-ንቁ ክፍል የሰዎችን ባህሪ የመወሰን ሀይል ያለው ሲሆን ከላይ እንደተገለጸው በተለያዩ ፍላጎቶች፣ አነሳሽ ምክንያቶችና ግጭቶች የተሞላ ነው፡፡ እነዚህ ሁሉ ነገሮች ደግሞ መነሻቸው ከሁለት ፍላጎት የሚመነጭ ሲሆን ¾SËS]Á¨< *“libido”* ÃvLM:: *“libido”* በጾታዊ ፍላጎት የተሞላ ሲሆን በተለያዩ ደረጃዎች ከጨቅላነት እድሜ አንስቶ በሰዎች ላይ ያለና በlÃ¨ƒ ²S“†¨< G<K< ƒMl” T›“ ¾T›Ý¨ƒ ’¨<:: G<K}—¨< *“death drive”* c=J” uØL‰“ uVƒ eT¡„‹ ¾}VL ’¨<:: ŸG<K~ ¾T›S’ß õLÔƒ“ U™ƒ ”ልቡናዊ ኃይል ወይም ግፊት” *“psychic energy”* ተብሎ ይጠራል፡፡ ይሄ ኃይል Ÿõ}— አቅምና ጉልበት ´U wKA አይቀመጥም፤ S¨<Ý SÑKÝ S”ÑÉ ÃðMÒM::

እነዚህን ስሜቶች በማርካት ደስታን ለማግ–ት በሚኖር ፍላጎት እና በማህበረሰቡ ጫና የተነሳ የሰው ልጅ ስቃዩን በንቁው የአእምሮ ክፍል ሊሸከመው ስለማይችል በተለያዩ የመከላከያ ዘዴዎች (*defense mechanisms*) }ÖpV ¨Å ›=-”l¨< የአእምሮ ክፍል ይልከዋል፡፡ ኢ-ንቁው ውስጥ ከገባም በኋላ ከንቁው እውቅና ውጭ ግጭቶች ይከሰታሉ፡፡ አንዳንዴም በንቁው ክፍል ለሚታዩ ግራ ለሚያጋu<' ለሚቃረኑ እና ምክንያታዊ ላልሆኑ ነገሮች መፈጠር ምክንያት ይሆናሉ፡፡ የሰው ልጅ

እነዚህን ግጭቶች ለማርገብ በመጠቀምkUv† ¨‹ S”ÑÊ‹ አማካይነት T”’~ን Ãk[éM::

በአጠቃላይ እንደ ፈካርያነ Mu‹“ (*psycho analysists*) አስተምህሮ uc¨‹ MÏ lÃ¨ƒ ¨‹eØ uÉ”Ñƒ ¨ÃU u›Ò×T› ¾T›Ÿcƒ ’Ñ` ¾KU:: ለሁሉም መነሻ ምክንያት አለው:: በመሆኑም የባለሙያው ሥራ መሆን የሚገባው እነዚህን Éwp ና ሽሽግ የሆኑግፊቶችንና U¡”Á„‹” qፍሮ ›¨‹Ø„ #”l$ (*conscious*) እንዲሆኑ TÉ[Ó ’¨‹ ***(The Freud Encyclopedia Theory, Therapy and Culture,*** 2002 4-5***)*** ::

2.2.2.1. ፍካሬ ልቡናና ፎክሎር

¾ö¡KA`”“ ¾õ"_ Mu‹“” ¾Öuk ´UÉ“ KTd¾ƒ Ÿõ"_ Mu‹“¨‹ አባት ከc=ÓS”É õaÃÉ ËUa w²‹ ፈካርያነ ልቡና እና ፎክሎረኞች ¾VŸ\ c=J” ƒee^†¨‹” ›eSM¡„U Ømƒ ¾TÃvK‹ ›Ÿ^"]' ›Ún Ým ሐሳx‹ ከሁለቱም ወገኖች ተነስተዋል:: በተለይ ቀዳሚዎቹ ፎክሎረኞች uፈካርያነ Mቡ“¨‹Á’‹ ¾T›c’²\ ሐdx‹” dÃkuK‹ qÃ}ªM:: J•U ¾²=l êሑõ ƒŸ‹[ƒ G‹K~ ¾Ø“ƒ ²`ö‹ dÃÑ“–‹ eLKñuƒ ²S"“ U¡”Áƒ TØ“ƒ eLMJ’ በቀጥታ ወደ ሚያስተሳስራቸው ጉዳይ ይገባል::

ö¡KA` ŸT›Ö“v†¨‹ ²S“© ŸT›vK‹ ›”éa‹ SHM ›”Æ õ"_ Mu‹“ c=J” እስከዛሬ በፎክሎር ዙሪያ ከተጠኑ ጥናቶች አነጋጋ] ŸJ’‹ S"ŸM uð"]Á’ Mu‹“ ¾}’c‹ƒ ሐdx‹ ÃÖkdK‹:: ***The Interpretation of Dreams*** በተባለው ዝነኛ ሥራው ukÇT›’ƒ ¾ö¡KA` SðÖ]Á ›=-"l¨‹ ¾›°Ua¨‹ ¡õM SJ’‹” ¾ÑKç¨‹ õaÃÉ፣ በእያንዳንድ ሰው ሕMU ¨‹eØ ¾T›Ñ–‹ ƒ°U`„‹ ÃuMØ Ó²ፍ ነስተው በፎክሎር ውስጥ እንደሚገ–‹ ይጠቁሟል:: እርሱ እንደሚለው ሕMU ያልተገለጡ ምኞቶችና የጨቅላነት ጾታዊ ፍላጎቶች *“infantile sexuality”* በትምዕርታዊ ጭምብሎች ተከልለው የሚገ–‹uƒ ’¨‹:: ¾²=l ›Ã’~ ›ÑLKê በተለይ በሚቶች ውስጥ ጎልቶ ይታያል:: ለዚህም በብዛት እንደ አብነት የሚጠቀሰው የንጉሥ ኤዲፐስ ታሪክ ነው (Dorson, 1972:26)::

እነዚህ ጫና የተደረገባቸው ፍላጎቶች በአንደበት፣ በድርጊት፣ በአለባበስ፣ በእደ ጥበብ ¨‹Ö?„‡ G‹K‹ u›ÖnLÃ Ÿc¨‹ MÏ Ò` Ó”–‹’ƒ vL†¨‹ u²‹]Á¨‹ uT›Ñ–‹

'Ña‹ G‹K‹ uƒ°U`„‹ }ŸMK¨‹ ÃS×K‹:: K²=IU U¡"Á~" õaÃÉ እንደሚከተለው ይገልጻል፡-

> *My answer is that we derive out knowledge from widely different sources from fairytales and myths , jokes and witticisms, from folklore, i.e. from what we know of the manners and customs, sayings and songs of language.* (in Dundes, 1997: i x)

*ዳንደስ ፍሮይድን እንደጠቀሰው የተለያዩ የሰው ልጅ እውቀቱን የሚያገኝባቸው ምንጮች ብሎ ያነሳቸው ምሳሌዎች ሁሉ «ፎክሎር» የሚለው ቃል የሚጠቀለልባቸው አንደሆኑ ይታወቃል:: ስለዚህ የሰው ልጅ እው*kƒ U"ß *ፎክሎር ነው ወደሚለው እሳቤ ይቂ*^M:: ö¡KA\ *ደግሞ እነዚህ ድብቅ ፍላጎቶች የተሞላ ከሆነ የእነሱ አሻራ በየዕለት ተዕለቱ የሰው ልጅ ኑሮና ተግባራት ውስጥ* SÑ–~ ¾ÓÉ '¨‹::

K?L¨‹ ¾G‹K~" ƒee` ¾T›ÁÔL¨‹፣ u*ሁ*K~U ²`ö‹ ¨‹eØ *ትልቅ ሥፍራ የሚሰጠው ጉዳይ የሰው ልጅ አዕምሮ መሆኑ ነው:: ፍካሬ ልቡና ታካሚዎችን ከማነጋገርና ምልከታዎችን ከማካሄድ በተጨማሪ የሰው ልጆች ምናባዊ ፈጠራዎች መረጃዎ*‹" T›ÁÑ˜v†¨‹ U"à‹ "†¨‹:: Ÿ'²=Á S"ŸM ÅÓV ö¡KA` ›"Æ *ነው:: ታዲያ የጥናቱ ዋና ጉዳይ የግለሰብ አዕምሮ ሁኖ ሳለ፣ በደቦ የሚገ*–¨‹ ¾I´w *እውቀት የሆነው ፎክሎር እንዴት በመረጃነት ሊያገለግል ይችላል የሚል ጥያ*o K='d Ã‹LM:: K²=I ULi KSeÖƒ upÉT› uS[Í'ƒ ¾T›ÁÑKÓK¨‹*ን* ö¡KA\" *ራሱን* SS`S` ÁeðMÒM::

u"I¨‹ ¾›°Ua¨‹ ¡õM *ከ*T›Ñ–‹ U™„‹' õLÔ„‹" }Óv^ƒ *ብዙዎቹ* U"Ý†¨‹ ›=-"I¨‹ ¾›°Ua¨‹ ¡õM '¨‹:: Ÿ²=I ¾›*እ*Ua ¡õM ¾T›S'Û 'Ña‹ ¾}KÁ¿ ¾K¨‹Ø" ¾ThhÁ H›Å„‹" ›Mð¨‹ u"I¨‹ ¾›°Ua¨‹ ¡õM **የሚገለጡ ሲሆን ሌላ ጊዜ ደግሞ እንዳሉ ያለ አንዳች የለውጥ ሂደትና ማስተካከያ** u"I¨‹ ¾›°Ua ¡õM }kvÃ'ƒ uT›ÁÑ–‹ ¾}KÁ¿ ßUwKA‹ }gõ'¨‹ ÃŸ*ሰታሉ:: እነ*–›I ŸK¨‹Ø ¾}[ñ' uö¡KA\ "survivals" ¾T›vK‹ ¾›=-"I¨‹ *እውነተ— ፍላጎቶች በብዙ ነገሮች ውስጥ የሚታዩ ሲሆን ለዚህ በምሳሌነት* ¾T›k`u¨‹ *በስሜት ህመምተኞች ላይ የሚታዩ ምልክቶችና በሕ*MU *ዓ*KU ¨‹eØ ¾T›Ÿc~ ƒ°U`„‹ SSdcM '¨‹ **(Ernest, 1965:91-92)**::

ቀድሞ ለመግለጽ እንደ ተሞከረው እነ–›l õLÔ„‹ uö¡KA` ¨‹eØU ¾T›Ñ–‹ eKJ' ö¡KA\" TØ"*f* TK*f*' **በፍካሬ ልቡና** ›SK"Ÿ*f* "%L k`" ("*Primitive*") **ወይም** #ÚKT¨‹ ¯KU$ **እ**T›vK¨‹ ›=-"l¨‹ ¾›°Ua ¡õM LÃ **ብርሃን እንደ መርጨት የሚቆጠር ነው፡፡**

> *This is evident when we consider the material studied in folklore, whether it be customs, beliefs, or folk songs, for without exception it is the product of dynamic mental processes, the response of the folk sol to either outer or inner needs, the expression of various longings, of rears, aversions, or desires.* (ibid 90)

ከላይ እንደ ተጠቀሰው በፎክሎ\ የሚጠኑ የህዝብ እ¨‹k„‹ G‹K‹ ¾}KÁ¿ ¾c¨‹ M**ጅ** õLÔ**ቶችና** U™**ቶች** u›ÖnLÃ K¨‹Ý©¨‹ ›KU" K¨‹e×© ¾'õe ØÁoÁ†¨‹ ULi'*f* u›°Ub©¨‹ Øuw ¾}ðÖ\ "†¨‹:: **ስለዚህ** G‹K~U ¾Ø"*f* ²`ö‹ uS[Í'*f* ¾T***ገለገሉት ተመሳሳይ ነገርን ሲሆን መረጃዎቹም*** **በአጠቃላይ *ያለውን* የሰው ልጅ *ማንነት* ጠቋሚዎች ናቸው፡፡ እዚህ ላይ *መዘንጋት*** ¾K?Ku*f* K?L Ñ‹ÇÃ' ö¡KA\ uSÑ–***ነት*** **በህዝብ *ደረጃ ይገኝ* እንጅ በአ*ፈ*ጣጠ** ¾ÓKcu‹ ›°Ua ß Tm uSJ'‹ ö¡KA\U ¾ÓKcw Ñ‹ÇÃ Ñ‹Ç¿ '¨‹:: **በአጠቃላይ እንደ ፎክሎ\ በማህበረሰብ ደረጃም ይሁን እንደ ፍካሬ ልቡ**" uÓKcw Å[Í ¾Ø"~ ¨‹Ö?*f* SÇ[h u}SddÃ SMŸ‹ ›=-"l¨‹ ¾›°Ua ¡õM '¨‹::

2.2.2.2. õ"_ Mu‹"" kMÉ

U**ፍካሬ** Mu‹" *f*Ÿ‹[*f* ***ተሰጥቶ*** Ø"*f* Ÿ}Å[Ñv†¨‹ ¾ö¡KA` ²`ö‹ S"ŸM kMÉ ›"Æ '¨‹:: KSËS]Á Ñ፥²? õ"_ M**ቡ**"© Ø"~" ukMÉ LÃ Á"H¦Å¨‹ c=ÓS"É õaÃÉ c=J" KØ"~ S'h ¾J'¨‹ u**ሕ**MV‹ LÃ vÅ[Ñ¨‹ Ø"*f* ¾lMV‹ ukMÊ‹ SVL*f* 'u`:: Ÿõ aÃÉ u%L K?KA‹ ð"**ር**Á' Mu‹"" u`°c Ñ‹Ç¿ ²‹]Á Ø"*f* ÁÅ[Ñ‹ c=J"፣ **ብዙዎቹ የ**c‹**ን ሐ**dw u***ማን***d*f* ***የሚደግፉና የሚያጠናክሩ፣ አልያም የሚቃወሙና ለማረም*** ¾T›V¡\ "†¨‹:: ***ያም ሆነ ይህ ግን*** **በቀልድ *ጥናት* *ረገድ* *Jokes and Their Relation to the Unconscious* የተሰኘው የፍሮይድ *መጽሐፍ* ዛሬም ድረስ እጅጉን ነ**¨‹:: ÃlU ¾SS[mÁ êG‹õ **በርዕሰ ጉዳዩ ላይ *ተመሳሳይ* ጥናት ለማድረግ ጅማሮ እንደመሆኑ አቢይ *መሠረቱ* ይሄው *መጽሐፍ* ነው፡፡**

õaÃÉ u²⁼G‹ SêGñ kMÊ‹" ›eSM¡„ cò 'Ña‹" ¾T›Çee c⁼J" u²⁼I Ø"f êG‹õ ¨‹eØ Ó" uG‹Kf `°c Ñ‹ÇÄ‹ LÃ fŸ‹[f }cØ„ **ለመቃኘት** }V¡bM:: ¾SËS]Á ¾kMÊ‹" Ÿ›⁼-"I¨‹ ¾›°Ua ¡õM SðÖ` KT[ÒÑØ ¾VŸ[uf #The Relation of Jokes to Dreams and to the Unconscious$ ¾T›K¨‹ "®‹e `°e c⁼J" G‹K}—**ውና በዚህ ጥናታዊ ጽሁፍ ውስጥ ትልቅ ቦታ** ¾T›cÖ¨‹**ና ለትንታኔዬ መሠ**[f ¾J**ነኝ ደግሞ** #The purpose of jokes$ **የሚለው ርእሰ ጉዳይ ነው::**

¾kMÊ‹" Ÿ›⁼-**ንቁው የአእምሮ ክፍል መፍጠር** KT[ÒÑØ õaÃÉ **በ**Ø"~ Sc[f ŸJ'¨‹ IMU Ò` uTSdcM Áe[ÇM:: u}KÃ uIMU" ukMÉ **አእምሮአዊ መፈጠሪያ ብልሃቶች** «*techniques*$ uJ'‹f #*condensation*$, #*displacement*$ **እና** «*indirect representation*.$ **በሕልም** ¨‹eØ #*condensation*$ uG‹Kf S"ÑÅ ÃðÖ^M:: **በ**SËS]Á¨‹፣ #*regression*$ /KpêufÄ ¨Å MÏ'f **አለም ተመልሶ አሁን ካለው ጭንቀት ነጻ የመውጣት አእምሮአዊ የማምለጫ ዘዴ**/ ›T"Ã'f uk" ÁM}T፤K‹ U™„‹" ŸIMU **ሐ**dw #*dream thought*$ ¨Å UeM kÃa IMU ¾T›ÁÅ`**ግ** '¨‹ (p162)::

G‹K}—¨‹" ŸkMÉ e^ Ò` }SddÃ'f ÁK¨‹ ÅÓV' Ÿ #*regression*$ ¨‹ß ¾T›ðÖ` c⁼J" Ñ" IMU G‹• UeM ÁM}uËKf ¾IMU Hdw ¨‹eØ u›Ò×T› ¨ÃU u}ðØa ¾Ò^ ¾J'‹ 'Ña‹ SðÖ` ¾T›ÁS×¨‹ c⁼J" ÃI w‰ #*condensation*$**ንን** ¾T›ÁT፤L ›ÃJ"U:: eKJ'U uIMU e^ #*dream work*$ ›T"Ã'f }ðØb© ÁMJ'‹" }gÒÒ]'f ÁL†¨‹ ¾Ò^ }SddÃ 'Ña‹" uSõÖ` u¨"Ã'f' S'h ¾'u[¨‹ ¾IMU Hdw uIMU e**ራ ውስጥ እያነሰ እንዲመጣ ይሆናል**:: **በ**²⁼I **ዓ**Ã'~ **አእምሯዊ** H›Åf **ውስጥ** G‹Kf" Ÿ²⁼I uLÃ ¾J'‹ 'Ña‹ }kLpK¨‹ ›"É 'Ñ`" uS¨ŸM SU×f ¾}KSÅ ¾IMU vI] '¨‹:: ¾IMU e^ ª'— **አላማ ከሆኑት ነገሮች መካከል የንቁው አእምሮን ሳንሱር ማስቀረትና ቀን ያልተሟላ ፍላጎት በእንቅልፍ አማካኝነት እንዲሟላ ማድረግ ሲሆን** Á"" KTÉ[Ó ŸT›Áe‹K‹ S"ÑÊ‹ ›"Æ ÅÓV õaÃÉ #*dream* - *displacement*$ ¾T›K¨‹ **ነው:: በሂደት ውስጥ ባለ** IMU **ውስጥ ጠቃሚነታቸው እንብዛም የሆነና ትንሽ ስፍራ የተሰጣቸው ነገሮች ስራውን ጨርሶ በተገለጠው ህልም** #*dream manifest*$ ¨‹eØ Ó²õ 'e}¨‹ ¨ÃU u}n^'›¨‹ ›"c¨‹ ÃS×K‹:: ÃIU vI] IMU" Ÿ**ገሀዱ አለም ጋር የሚያጋጭና እንግዳነትን የሚፈጥር ይሆናል** (p. 163)::

K?L ¨‹ u l M U e^ ¨‹eØ Ã l” d”c‹` K T e k [ *f* ¾T›ÁÑKÓK ¨‹ wMH*f* **ኢ.ርቱእ ውክላ** «*indirect representation*$ c=J” u *f* °U`„‹ ¨ÃU u T ’éç` ¨ÃU K?L ›’e vK ’Ñ` K=ÖkU Ã‹LM:: ¾²=l ›Ã’~ ¨‹ŸL pÉS ”l #*pre conscious*$ uJ’¨‹ u l M U Gdw ¨‹eØU kÉV ¾}ËS[’¨‹:: ¾pÃÃ` vl]¨‹” KSõÖ` u’Ña‹ S"ŸM ÁK Øm*f* ”¡Ÿ= um ’¨‹ :: u’²=l ¨‹Ÿ**ላዎች አማካኝነት ኢ-ንቁ የአእምሮ ክፍል ውስጥ ተከልሰው የወጡ ሃሳቦች በንቁው በአእምሮ ክፍል ተቀባይነት አግኝተው እንዲወጡ ይሆናል::**

ŸLÃ ¾}Ökc‹*f* KlMU e^ ›eðLÑ ¾J’‹ eM„‹ u›ÖnLÃ ¾lMU e^ ¾T›"HÅ¨‹ u›=-**ንቁ የአእምሮ ክፍል እንደሆነ** ÖsT**ዎች** c=J**ኑ፣ ኢ-ንቁው አእምሮ** በfe*f* **ደረጃዎች ውስጥ ያልፍ ዘንድ የሚያስገድዱም ናቸው::**

> uSËS]Á pÉS ”l ¾J’¨‹” ¾lMU Hdw ¨Å ›=-”l **የአእምሮ ክፍል እንዲገባ ይሆናል:: በማስከተልም የህልም ስራው በኢ-ንቁ የአእምሮ ክፍል ይካሄዳል:: በስተመጨረሻም ህልም የሚሰራበት** ¨Å lé”’*f* ¾S SKe vl] #*regression*$ u›=-**ንቁ የአእምሮ ክፍል ተከልሰው በንቁው የአእምሮ ክፍል እንዲታወቁ ሁነው ይገለጻሉ (ገጽ፣** 167)::

kÉS¨‹ ¾}ÑKè*f* ¾lMU Se]Á eM„‹ ulMU ¨‹eØ u×U }Ò’¨‹ **ይምጡ እንጅ በቀልድ መስሪያነትም የሚያገለግሉ ናቸው:: ፍሮይድ ይህን መነሻ በማድረግ** ukMÉ ð×]¨‹ ²”É ¾T›"HÅ¨‹” **አእምሯዊ** H›Å*f*” ›eSM¡„ ›”É SLU*f* Ák`vM&*“A preconscious thought is given over for a moment to unconscious revision and the outcome of this is at once grasped by conscious perception .”* (p. 166)

በጥቅሱ እንደተገጸው ልክ በህልም ስራ ውስጥ እንደቀረቡት ደረጃዎች ሁሉ በቀልድ ¨‹eØ pÉS ”l ¾J’¨‹ Hdw Kpêu*f* u ›=”l }ŸMf c=¨× K”l¨‹ **የአእምሮ ክፍል ተቀባይነት አመች እንዲሆን ሆኖ ይመጣል:: ያንን ለማረጋገጥ በህልም ስራ ውስጥ የቀረቡት ስልቶች በቀልድ ውስጥም ያላቸውን ተመሳሳይ ገጽታ** KTd¾*f* ÃV¡^M:: ŸlMS‹ #*condensation*$ Ò` }SddÃ’*f* Ò` ÁK¨‹ #*brevity*$ Hdw” ukKÖð“ u}SÖ’ SMŸ‹ ¾Tp[w ¾kMÊ‹ vl] Ò` **ተመሳሳይ ሲሆን የዚህ ምክንያቱ ነገሮችን ከመቆጠብ ፍላጎት የመነጨ እንደሆነ** c=ÑMê ÃqÃ“ Hdu‹” uK?L Hdw Ãi[ªM፤ *“It now seems to us rather a mark of unconscious revision to which the joke-thought has been subjected.”* (p. 168)

K²፡l vሕርይ SðÖ` U¡"Á~ pÉS "l ሐdw u›-፡"l ¨‹eØ Ñw„ c፡ÑKØ uH›Å~' u³ ¨‹eØ ÁK‹ ባሕርያትን ይዞ መውጣት '¨‹:: Ãl" Hdw KSÓKê የሚያገለግለው የቃላት ጨዋታ ሲሆን በልጅነት እድሜ በዚህ አይነቱ ቀልድ መሳቅ በንቁው የአእምሮ ክፍል የተፈቀደ ነው:: ሆኖም እድሜ ሲጨምርና እውቀት ሲሰፋ ›em˜'~ እየቀረ በንቁ አእምª TKõ ÁqTM:: eK²፡l u›ªm'ƒ Ñ›²፣ መcM ቀልዶች ሲከሰቱ በንቁው አእምሮው ክፍል ሳንሱር ሁነው ስለማያልፉ ወደ ኢ-"l¨‹ አእምሮው ክፍል እንዲገቡ ይሆናል:: ምክንያቱም ኢንቁው የአእምሮው ክፍል ደስታን ከሚያገኝባቸው መንገዶች አንዱ ወደ ልጅነት ተመልሶ እንደልጅነት ማሰብና Se^ƒ eKJ' (p. 170)::

ከላይ ለመግለጽ እንደተሞከረው በንቁው የአእምሮ ክፍል ተቀባይነት እንዲያገኝ ወደ ኢንቁው ገብቶ መከለስ ስላለበት እንደህልሙ ሁሉ ቀልዶችም የዚያን ያህል ልቅ ባልሆነ መልኩ የንቁው አእምሮን ገደብ ጠብቀው በተዘዋዋሪ ውከላ ተቀባይነት KTÓ–ƒ Ã‹LK‹:: ÖpKM vK SMŸ‹ ፍሮይድ ŸLÃ ¾}Ökc‹ eM„‹" uSÖkU SLU~" uS[Í uTeÅÑÅõ ¾kMÉ" ›፡-"l›© ›ð×Ö` ¾ÑKç c፡J" ŸeM„‡ ¨‹ß uK?KA‹ ማስረጃዎች በተከታዩ መንገድ ሐdu‹" KTÖ"Ÿ`U V¡bM::

> *What happens is not that we now a moment before hand what joke we are going to make, and that all it then needs is to be clothed in words. We have un indefinable feelings, rather sudden release of intellectual tension and all at once the joke is there ….* (p. 167)

ከላይ ለመግለጽ እንደተሞከረው ቀልድን የመፍጠር H›Åƒ ይሁነኝ ተብሎ በፈቃድ የሚከወን ›ÃÅKU፤ ይልቁንም አእምሮአዊ ጭንቀትን፣ ውጥረትን ከመግለጽ ጋር የሚከሰት እንጂ& *"Often they are not at the disposal of our memory when we want them: but at other time to make up for this, they appear involuntarily, as it were, and at points in our train of thoughts where we can not see their relevance."* (p. 168)

¾²፡l Øpe ›eðLÑ›'ƒ kÉV ¾}ÑKç¨‹" ሐdw TÖ"Ÿ` c፡J"፣ kMÊ‹ በፈለግናቸው ጊዜ ከአእምሮአችን ጓዳ መዘን የምናወጣቸው ሳይሆኑ S¨‹×ƒ vKv†¨‹ Ñ›²¸ የማስታወስ ሂደትን ሳይጠብቁ የሚከሰቱ መሆናቸውን ያስረግጣል፡፡ Ãl u}ðKÑ¨‹ Ñ›²፣ ÁKSÑ–ƒ vሕርይ ቀልድ በንቁው የአእምሮው ክፍል ቁጥጥር e` ›KSJ'‹" ¾T›Öl U ነው:: ለዚህ ይመስለኛል፣ በተማሪዎች ባስሞላሁት

መጠይቅ ላይ ›w³–**ዎቹ ተማሪዎች ቀልዶችን ለማስታዎስ ሲቸገ**\ KT¾*f*
የቻልኩት፡፡

ምዕራፍ ሦስት፡

ፍካሬ ልቡናዊ ትንታኔ በቀልዶች ላይ

ቀድሞ በነበረው ምዕራፍ ውስጥ ለመግለፅ እንደተሞከረው በዚህ ፅሁፍ ውስጥ ትኩረት የሚሰጠው ሌላው ጉዳይ "purpose of jokes" በሚለው ርእስ ስር "tendentious jokes" ወይም አላማ አዘል የሆኑ ቀልዶችን ከሚነገሩበት አላማ አንፃር ፍሮይድ በአራት የከፈለበት መንገድ ነው፡፡ "የቀልድ ፋይዳ" በሚለወው ርእስ ስር አስቀድሞ እንደተገለፀው፣ ቀልድ እንደ አእምሮአዊ መከላከያ ዘዴ *"defense mechanism"* የሚቆጠርና የሰው ልጅን ከአእምሮአዊ ጭንቀት የማውጣት ሚናን የሚጫወት ነው፡፡ እነዚህ አእምሮአዊ ውጥረቶች ደግሞ ከኢንቁው ወሲባዊና የጥላቻ ስሜቶች ይመነጫሉ፡፡ ስለዚህ በእነዚህ የመክፈያ ዘዴዎች በመጠቀም ቀልዶች እንዴት እነዚህን ስሜቶች እንደሚገልፁና እንደመወጣጫ እንደሚያገለግሉ ፍሮይድ ለማሳየት ይሞክራል፡፡ እነዚህ የመክፈያ ዘዴዎች የሚያነሱዋቸው ጽንሰ ሐሳቦች ሁሌም በቀጥታ ከቀልዶቹ ጋር የሚሰምሩ ባይሆኑም በተቀራራቢነት ሊጠቀቃለሉ ስለሚችሉና ከዚህ ጽሑፍ ዋና አላማ አንፃር ዋና ሐሳቦችን በተሻለ ለመግለፅ አመቺ መንገዶችን ስለያዙ በነዚህ ፅንሰ ሀሰቦች መነሻነት እንደ ተቀራራቢነታቸው ቀልዶችን በአብነት በመጥቀስ ፍካሬ ልቡና ትንተና ለመስጠት ይሞከራል፡፡

3.1 ሀራም ቀልዶች *(exposing/obscene jokes)*

በዚህ ምድብ ስር የሚካተቱት ከወሲባዊ ፍላጎቶች ጋር ተያይዘው የሚነሱ ቀልዶች ሲሆኑ፣ ቀልዶቹ የተመሠረቱበትን ጽንሰ ሐሳብ ለመግለፅ በመነሻነት የሚጠቀሰው "*smut*" ነው፡፡ "*smut*" በስነ ልቡናው ጥናት ውስጥ ሆን ብሎ ከወሲባዊ ግንኙነት ጋር ተያያዥነት ያላቸውን ቃላት በንግግር ውስጥ መጨመርን የሚገልጽ ሲሆን በአሁን ወቅት በተለይ በወሲባዊ ስሜት የተነሳሳ ሰው በንግግር አማካይነት አእምሯዊ ምስልን በመፍጠር ስሜቱን በአድማጩ ላይ ለማገባት የሚጠቀምበት መንገድ ተደርጎ ይወሰዳል፡፡

"*smut*" አብዛኛውን ጊዜ ወደ ሴቶች ያነጣጠረ ሲሆን ወንዶች ሴቶችን ለማግባቢያ ከሚያደርጉት ሙከራ ጋር ይተካከላል፡፡ አንዳንዴ ይህ ወሲባዊ ንግግር በአድማጩ ላይ ስሜቱን ከማጋባት ይልቅ በተቃራኒው ወደ እፍረትና መሸማቀቅ ሊያደርስ ይችላል፡፡ ሆኖም ይህ ሁኔታ የሂደቱን መደናቀፍ እንጂ የአላማውን አለመሳካት የሚገልጽ አይደለም፡፡ ምክንያቱም የዚህ አይነቱ የሴቷ ምላሽ በተፈጠረው አእምሯዊ

የወሲብ አካል ምስል ምክንያት ለተከሰተው ተመሳሳይ ስሜት እንደመከላከያ የሚቀርብ ስለሆነ፡፡ በነዚህ ወሲባዊ ንግግሮች ውስጥ የሚነሱት የሰውነት ክፍሎች ለሁለቱም ፆታዎች የየግል መለያ ከሆኑት የመራቢያ አካለት በተጨማሪ ለሁለቱም የጋራ የሆኑትን የሰውነት ቆሻሻ ማስወገጃ (*excremental)* አካላትንም ይጨምራል፡፡ የ "*smut*" ዋነኛ አላማም እነኚህን ድብቅ የሆኑ የሰውነት ክፍሎች ገልጦ ለማየት ካለው ጉጉት የሚመነጭ ሲሆን፣ የዚህ ፍላጎት ዋነኛ መነሻ ደግሞ እነኚህን አካላት ለመንካት ካለ ፍላጎት የሚገኝ ነው፡፡ እነኚህን ፍላጎቶች የሚይዘው "*libido*" በማንኛውም ሰው ላይ በሁለት መንገዶች ይከሰታል፡፡ በወንዶች ላይ፣ ንቁ *(active)* እና በሴቶች ላይ ደግሞ ፍዝ *(passive)* በመሆን፡፡ በሕጻናት ላይ የሚታየው እራስን የመግለጥ ፍላጎት *(self exposure)* ጊዜውን ጠብቆ ጫና ካልተደረገበትና ካልተደበቀ በወንዶች ላይ "ጤነኛ" ወዳልሆነ ወይም ዓይን ወዳወጣ ወሲባዊ ባህሪ (*exhibitionism)* የሚያድግ ሲሆን በሴቷ ላይ ደግሞ ወደ ድብቅነትና አፋራምነት *(passive exhibitionism)* ያድጋል፡፡ የወንዱ ዓይን ያወጣ ወሲባዊ ባህሪ ከሴቷ ጋር በሚኖረው የመጀመሪያ ግንኙነት ይገለጣል፡፡ ይህም የሚሆንበት ምክንያት አንድም እራሱን ለመግለጥ እና ስሜቱን ለማሳወቅ ሲሆን አንድም ደግሞ የተዳፈነውን የሴቷን ስሜት ለመቆስቆስ እና ወደ ተመሳሳይ ስሜት ለማድረስ ስለሚጠቅመው ነው፡፡ ይህ ምዕራፍ ገና የ"*smut*" ደረጃን አይያዝ እንጂ በመንደርደሪያነት ያገለግላል፡፡ በዚህ፣ ንግግር ብቻ በሚካሄድበት ምእራፍ የሴቷ ፈቃደኝነት ከተገኘ የንግግሩ ጉዞ ባጭሩ ይገታና ወደ ተግባሩ ያመራል፡፡ አለበለዚያ ግን ቀድሞ እንደተገለፀው ሴቷ ወደ ተከላካይነቱ የምታመራ ከሆነ ወሲባዊ ፍላጎቱ ተግባራዊ ከመሆን ስለተጨናገፈ በ "*smut*" ቅርፅ መውጣት ይጀምራል፡፡

ልክ እንደሌሎቹ *"libidial"* ፍላጎቶች ሁሉ ተቃውሞ ሲገጥመው መልኩን በመቀየር በጥላቻና በጭካኔ ጥንካሬውን ለመመለስ ይሞክራል፡፡ ይህ ሁኔታ ግን የስሜቱን በይደር መቆየት እንጂ ፈፅሞ መጥፋትን አያመለክትም፡፡ ስለዚህ የመጀመሪያው የ"*smut*" እድገት በሴቷ ለማጣ አለመሆን *(inflexibility)* ምክንያት የሚፈጠር ነው፡፡ የዚህ አይነቱ የሴቷ ተከላካይነት ደግሞ የሚከሰተው በአብዛኛው ሌላ ወንድ በተመሳሳይ ወቅት አብሮ በሚኖርበት አጋጣሚ ስለሆነ የሶስተኛ ሰው መኖር ለ"*smut*" እድገት ከፍተኛውን ሚና ይጫወታል፡፡ "*smut*" በተለይ የቀልድ ባህርይን እየተላበሰ እንዲሄድ የሶስተኛው ሰው መኖር አስፈላጊ ነው፡፡

የተናጋሪው ወሲባዊ ፍላጎት በሴቷ እንቢተኝነት ሲገጥመው በሴቷ ላይ ጥላቻን፣ በሶስተኛ ሰው ላይ ደግሞ የባላጋራነት ስሜትን ያሳድራል፡፡ በ"*smut*" የመጀመሪያ ተገላጭ የምትሆነው ሴቷ ስትሆን ሶስተኛው ሰው አላንዳች ተሳትፎ ስሜታዊ እርካታን ያተርፋል፡፡

በአጠቃላይ የ"*smut*" ቅርፅ ያላቸው ቀልዶች በሴቷ መኖር አለመኖር፣ በተናጋሪውና አድማጩ በማህበራዊ ደረጃ ምክንያት የሚነገሩበት ሁኔታ ልዩነትን ያሳያል፡፡ በተርታው ሰው መሀል እንደነዚህ አይነቶቹ ቀልዶች እንዲነገሩ የሴቷ መኖር አስፈላጊ ነው፤ ወይም ሴቷ እስካልተገኘች ድረስ አይጀመርም፡፡ እንዲሁም ቀልዶች "ቀልድ" በግዴታ የሚያሟላቸውን መስፈርቶች ማሟላት አይጠበቅባቸው፡፡ ወሲባዊ ቃላቱ አላንዳች መሸፈኛ በቀጥታ መቅረባቸው ብቻ ለተናጋሪው እርካታን ለሶስተኛው ሰው ደግሞ ሳቅን ይፈጥራል፡፡ በተቃራኒው የተማረ በሚባለውና ማህበራዊ ደረጃው ከፍ ባለው የማህበረሰብ ክፍል ውስጥ መሰል ቀልዶች የሴቷን እግር መውጣት ተከትለው የሚከሰቱ ሲሆን ተሳታፊ ያልነበረው ሶስተኛው ሰው የሴቷን ቦታ በመተካት አድማጭ ሲሆን የቀልዶቹ አቅጣጫ ወደርሱ ይዞራል፡፡ እንዲሁም ደግሞ ቀልዶቹም ለማኅበራዊው ደረጃ በሚመጥን መልኩ "ትክክለኛውን መንገድ" ተከትለው ተሸፋፍነውና ለዝበው ካልቀረቡ ተቀባይነትን ያጣሉ (Freud, 1963, 97-102):: ለአብነት ያህል በመረጃነት ከተሰበሰቡ ቀልዶች መሃል በማሳያነት ጥቂቱን እንመለከታለን፡፡

አንድ የፖለቲካ አማካሪ አንድ ቀን ጠዋት ለስበብሰባ ተጠርቶ ሲሄድ ሰነዶቹን ይረሳና ተመልሶ ወደ ቤት ሲመጣ ሚስቱና ውሽማዋ ተኝተው ግንኙነት እየፈፀሙ ይደርሳል፡፡ እሱም ሱሪውን ያወልቅና በሰውየው ቂጥ ይከትበታል፡፡ ውጪ ሆኖ ይጠብቀው የነበረው የባለስልጣኑ ጠባቂ ሲቀርበት ምንነካው ብሎ ወደ ቤት ውስጥ ገብቶ ሲያይ በጣም ይገርመውና "ምነው አለቃ?" ቢለው "ዛሬ በካቦን ነው" አለው ይባላል፡፡

ከላይ በተጠቀሰው ቀልድ ውስጥ የፖለቲካ አማካሪውን ድርጊት ከላይ ለተመለከተው የሚስቱን ውሽማ ለማዋረድ በንዴት የፈፀመው ሊመስል ቢችልም አላማው እሱ አለመሆኑን የሚጠቁሙ ድርጊቶች በቀልዱ ውስጥ ተገልፀዋል፡፡ በቅድሚያ ወደ ቤት እንደገባ በንዴት ምን ይፈፅም ይሆን ተብሎ ሲጠበቅ ለሴትዮዋም ይሁን ለሰውየው

ምንም የተናገረው ነገር የለም። ከነጭራሹ ንዴቱን የሚገልጽበት ቦታ የለም፣ ታዲያ የሚስቱ አመንዝራነት የሚያናድደው ባል እንዴት ያለነው የሚል ጥያቄን ያጭራል። እሱ ይቅርና የሚጠበቅ ድርጊትም ባይሆን፣ ግንኙነቱን እንደተለመደው በሴቷ በኩል መፈጸም ሲኖርበት በወንዱ በኩል መፈፀሙ ነገሩን ሌላ መልክ የሚያሲዘው ነው። ሴቷ በዚህ ቀልድ ውስጥ በሽፋንነት አልያም በማስቀየሻነት (sublimation) የገባች፣ ወይንም ደግሞ ኢ-ንቋዊ በሆነ መልኩ በማኅበረሰቡ ተቀባይነት የሌለውን፣ የፖለቲካ አማካሪውን ግብረሰዶማዊ ፍላጎት የተፈቀደ እንዲሆን በማድረጊያነት የቆመች ናት። የባለድርጊቱ ስልጣንም ትእምርታዊ ጠቀሜታ እንዳለው ልብ ማለት ይጠቅማል።

ልጁ ጅል ነው፣ ሆኖም ገንዘብ ስላለው ሚስት ተመርጦለት ያገባል። ከልጅቷ ጋር አብረው መኖር እንደጀመሩ ቢያይ ሚስቱ ልጁ አትወልድም። አንድ ቀን ሚስቱ ጋር ይሄድና አሁን ልጅ ካልወለድሽልኝ ብሎ ያስጨንቃታል ይሄኔ ሚስት ብሽቅ ትልና "ሂድና እናትህን እንደሱ በላት" ስትለው እናቱ ጋር ይሄድና "እማዬ ልጅ ውለጂልኝ" ብሎ እርፍ።

አንድ እናት በርጩማላይ ተቀምጣ እየለቀመች ልጇ ፊት ለፊት ተቀምጧል እናት አላስተዋለችም ቀሚሷ ተገልቧል።

> ልጅ -"ኧረ እማዬ ይሄ ምንድ ነው?"
>
> እናት - "አፍ ነው ልጄ"
>
> ልጁ - "ታዲያ የታለ ጥርሱ?"
>
> እናት- "አባትህ ድድ -ድዱን ብሎ ጨርሶታል"

ለእነዚህ "ግብረ አምኖናዊ"[2] (incesteous) ቀልዶች ፍካሬ ልቡናዊ ትንታኔ ለመስጠት የቀጥታ ተዛማጅነት ያለውን የንጉስ ኤዲፐስን ታሪክ ማስታወስ ይገባል። ቀልዶቹ ከስጋ ዘመድ ጋር ወሲብ የመፈፀም የህፃንነት ፍላጎት (infantile incestious desire) የተገለፀባው ይመስሉኛል። ከላይ በቀረቡት ሁለት ቀልዶች ውስጥ ያሉት ገጸ ባሕርያት እናትና ልጅነት፣ የልጅም ፆታ ወንድ መሆን ያጋጣሚ ሳይሆን በማንኛውም ሰው ኢ-ንቁ አእምሮ ውስጥ አድብቶ የሚኖረው ከወላጅ እናት ጋር ወሲብ መፈፀም ፍላጎት የሚፈጥረው ነው። በተለይ በሁለተኛው ቀልድ ድብቅ

[2] 2ኛ ሣሙ. 13፣2-22 ን ይመለከቷል።

የሆነውን አካል ልጅ እንዲያየው ምክንያት የሆነው የእናትየው ንዝህላልነት በፍሮይድ አይን በኢ-ንቃት ይሁነኝ ተብሎ የሚፈፀም ድርጊት ሲሆን፣ የልጅም ለነገሩ የተለየ ትኩረት መስጠት ይህንኑ ድብቅ ፍላጎት ሚገልጥ ነው፡፡

እናት፣ አባትና ልጅ ነበሩ፡፡ እናትየው አንድ ሀምሳ አለቃ ጋር ስትማግጥ አባትየው በድንገት ቤት ይመጣና ልጁን "እናትህ የት ሄደች?" ብሎ ይጠይቀዋል፡፡ ልጅም "ወፍጮ ላይ ከሀምሳ አለቃ ጋር ነበረች" ብሎ ይመልሳል፡፡ አባትየውም "ሂድና ጥራት" ይለውና ልጅ ደርሶ ሲመለስ "ጠራሀት?" ብሎ አባት ሲጠይቅ፡፡ ልጅም "አይ አባዬ አሁን ደግሞ ሀምሳ አለቃን አዝላ እየፈጨች ነው" ብሎት እርፍ፡፡

በዚህ ቀልድ ውስጥ የሚታየው ትእምርታዊነት ነው፡፡ "የሰው ልጅ መኖሪያና ኑሮው ራሱ --ቁሳቁሱ፣ እንቅስቃሴውና ንግግሩ ወዘተ.-- በወሲባዊ ትእምርቶች የተሞላ ነው" ለሚለው የፍካሬና ልቡና የተለመደ ማጠቃለያ ይህ ቀልድ ጥሩ ማሳያ ይሆናል፡፡ ልጁ ለአባቱ እናቱ እየሰራች የነበረውን ነገር በቀጥታ ባይነግረውም አባት የዚሁ ህይወት አካል ነውና ለመረዳት አይቸግረውም፡፡ ምክንያቱም በማህበረሰቡ የሚታወቀው የድንጋይ ወፍጮ አፈጫጭና የፈጭዋም ሰውነት እንቅስቃሴ ከወሲባዊ ግንኙነት ጋር መመሳሰል የልጁን መደናገር ይፍጠር እንጂ ለአባትየው አእምሮ ቅርብ ነው፡፡

ልጅ - "አባዬ መቼ ነው የምትወልደው?"
አባት - "ከሁለት ወር በኋላ"
ይሄን ከተነጋገሩ ከሳምንት በኋላ፤
እናት - "እስኪ አባትህን መታጠቢያ ቤት ሂድና ምሳ ብላ በለው" እሺ ብሎ ይሄዳል
ልጅ - "ወይኔ! ወይኔ!" እያለ ይመጣና
እናት - "ምነው?"
ልጅ - "የአባዬ ልጅ አንድ እግሩ ወጣ"

አባትና ልጅ ነበሩ፡፡ አብረው ሰውነታቸውን እየታጠቡ ልጅ አንሸራትቶት ሊወድቅ ሲል የአባትየውን ከዘራ ይዞ ይተርፋል፡፡ ይሄኔ

አባትየው "ይሄኔ ከእናትህ ጋር ብትሆን ኖሮ አልቆልህ ነበር፡፡" አለው ይባላል፡፡

በእነዚህ ሁለት ቀልዶች ውስጥ የሚታየው ትእምርታዊነትና ግብረሰዶማዊነት ነው፡፡ ማንም ቢሆን ሰውነቱን እየታጠበ ከዘራ እንደማይዝ ይታወቃል፡፡ ሆኖም ከዘራ በአብዛኛው በወንዶች የሚያዝ ከመሆኑም በተጨማሪ በቅርፁ ምክንያት ለወንድ ልጅ ብልት ትእምርትነት የዋለ ነው፡፡ በተጨማሪም አስቀድሞ እንደ ተገለፀው ገጸ ባሕርያት ያለምንም ዓላማ ወይም በአጋጣሚ ተጎዳኝተው አይመጡም በሁለቱም ቀልዶች ውስጥ ያሉት አባቶችና ልጆች በፆታቸው ወንድ መሆን፣ ከዛም በተጨማሪ የመጀመሪያው የአባቱን ብልት መያዝ የሌላው ማየት ወደ አንድ አቅጣጫ ይጠቁማሉ፡፡ ማየትና መንካት ወሲባዊ ግንኙነትን የመፈፀም ፍላጎት ተቀያሪዎች ናቸው በሚለው የፍካሬ ልቡና እሳቤ መሠረት ግብረሰዶማዊ ተራክቦን የመፈፀም ፍላጎት በቀልዶች ውስጥ ተንጸባርቋል ብሎ መላ መምታት ይቻላል፡፡

የወንዶች ብልት ርዝመት ውድድር ነው፣ ሶስት ሰዎች ሽልማቱን ለመውሰድ ታጭተዋል፡፡ ዳኞች ተሰይመው የመጀመሪያው ተወዳዳሪ ቀርቦ ልብሱን አውልቆ እንዲያሳይ ተጠየቀ፡፡ ሱሪውን ሲያወልቀው ጭኑ ድረስ ወርዷል፡፡ ህዝቡም ዳኞቹም ተገረሙ፡፡ ሁለተኛው ሱሪውን ሲያወልቅ ጉልበቱን ነክቷል፣ ገረሜታው ጨመረ፡፡ የመጨረሻው ሰው ቀረበና ሱሪውን በማውለቅ ፋንታ ጎንበስ ብሎ ካልሲውን ዝቅ አደረገ "ምን እያደረገ ነው" ብሎ ሰው በጉጉት ሲጠብቅ ለካስ ጫማው ስር ከቶት ነው፡፡

ይሕ ቀልድ በግነት የተሞ ላይሁን እንጂ፣ የዚህ ዓይነቱ ወግና ትእይንት በወንዶች አለም እጅጉን የተለመደ ነው፡፡ ብዙም ጊዜ ያለሴት ጣልቃ ገብነት ለብቻ የሚከውኑት ወይም የሚያወሩት ጉዳይ ነው፡፡ በውድድሩ አሸናፊ መሆን በጓደኞቹ መሀል እንደ ታላቅ ድል የሚቆጠርና ለአሸናፊው ኩራት የሚሆን ድርጊት ሲሆን በተቃራኒው ተሸናፊውን ያሸማቅቃል፡፡ ሆኖም በዚህ መሰሉ ውድድር ውስጥ ትልቁና ድብቁ ጉዳይ ከማሸነፍና ከመሸነፍ ይልቃል፡፡ ድብቁ ጉዳይ የወንድን ወሲባዊ አካላት ምስል መፍጠር፣ የፈጠሩትን ምስል እያዩና እየነኩ የመደሰት ግብረሰዶማዊ ፍላጎት የሚፈጥረው ነው፡፡ በዚህ መሰሉ ሁኔታ ውስጥ የሴቶች አመለካከተት በራሱ ከወሲባዊ ጉዳዮች ጋር ተያይዘው የሚነሱ ቀልዶች ተለምዷዊ አላማ አለመኖሩን የሚያሳይና የሴቷን ቦታ ወንዱ እንደተካ የሚገልፅ ነው፡፡

3.2 የጠብና የጥላቻ ቀልዶች (*hostile jokes)*

የጥላቻ ስሜት ልክ እንደወሲባዊ ሁሉ ከህፃንነት ጀምሮ እንደ ደምና ስጋ በሰው ልጅ አእምሮ ውስጥ ተዋህዶ አብሮት የሚኖር ፍላጎት ነው፡፡ አብረውት ለሚኖሩ፣ ባጠገቡ ለሚገኙ ሁሉ የሚኖረው የጥላቻና የጠብ ስሜት መጠኑ ይለያይ እንጂ ግፊቱ እንደ ወሲባዊ ሁሉ ሀያል ነው፡፡ ስለሆነም ይህ የኢ-ንቁው አእምሮ ክፍል ድብቅ ፍላጎት እንደ ወሲባዊ ፍላጎት ሁሉ ማህበረሰባዊ ገደብ ተጥሎበት፣ አእምሮአዊ ጫና ተደርገበት የሚኖር ነው፡፡

የሰው ልጅ ይህን ፍላጎት በመቆጣጠር ጨርሶ ለማጥፋት እንደማይችል የታወቀ ቢሆንም መጠኑን በመቀነስ ረገድ ግን ውጤታማ የሆነባቸው መንገዶች አልጠፉም፣ ህፃናትን እያረቀ በማሳደግ፣ ለጥፋቶቹ ይቅርታ በመጠየቅ፣ ታጋሽ ለመሆን በመሞከር አልያም ማህበራዊና ህጋዊ ቅጣቶችን በማቆምና በመሳሰሉት ግጭቶች ወደ አካለዊው እንዳይሸጋገሩ ለማድረግ በተወሰነ መልኩ ችሏል፡፡ ሆኖም እነኚህ የጥላቻ ስሜቶች ተቀብረው የሚቀሩ ስላልሆኑ ሌላ፤ የመውጫ፣ የመገለጫ መንገድ ይፈልጋሉ፣ቀልድ ለዚህ ጥሩ ምሳሌ ነው፡፡

በጠብ ወይም በግጭት ወቅት፣ ነገሩ ወደ አካለዊ ግጭት እንዳያድግ ልክ እንደ ወሲባዊው የመጀመሪያ ንግግር ራሱ በገላጋይ ወይም በሶስተኛ ሰው ሲጨናገፍ ሌላ የማሸነፊያ ወይም የመወጣጫ መንገድ ይቀይሳል፡፡ በንግግር አማካይነት ጠላቱን በማንኳሰስ፣ በማሸነፍና እና አስቂኝ ነገሮች መፍጠር አለአንዳች ተጨማሪ ማረጋገጫ በሶስተኛው ሰው ሳቅ የሚረጋገጥ ሲሆን በዛም በስድብ መልክ ይቀርብ የነበረውን ንግግር ወደ ቀልድ ማደጉን ይገልፃል፡፡

በአጠቃለይ እነዚህን መሰል ቀልዶች፣ በንቁው አእምሮው የተዘጉ የተለያዩ በሮችን በመክፈት፣ የማይፈቀዱ ነገሮችን ፍቁድ በማድረግ ደስታን የመፍጠር ሀይል አላቸው፡፡ በበላይትና በበታችነት በተገነባው አለም ውስጥ ነፃነት ያጎናጽፋሉ፡፡ ትልቅ የሚባለው ባለስልጣን በደህናው ቀን የማይናገራቸውን ከርሱ የማይጠበቁ ነገሮች በቀልድ መልኩ በመናገር ከትችት ይድናል፡፡ ተራ የሚባለው ሰው የበላይ በሚባሉት ላይ በተራ ንግግር ቢያቀርበው አንገቱን ሊያስቀላ የሚችልን ጉዳይ በቀልድ መልኩ በማቅረብ ያመልጣል፡፡ የሰው ልጅ የበላይነት ስሜት በአብዛኛው በሌሎች ኮሳሳነት ላይ ይመሰረታልና በሌሎች እድለቢስነትና ውድቀት ላይ ደስታን ይገነባል፡፡ ይሕን

መሰሉን ደስታ ንቁው አእምሮ ይሁን የማህበረሰቡን ስርአት የሚፈቅደው አይደለም። በቀልዱ መልኩ ሲቀርብ ግን ከልካይ አይኖረውም።

የጥላቻ ቀልዶች ልክ እንደ ወሲባዊ ቀልዶች ሁሉ፣ የሚነገሩበት ሁኔታና ያቀራረብ ስልታቸው በእውቀትና በማህበረሰባዊ ደረጃ ይወሰናል። ተርታ በሚባለው ህዝብና በትምህርት ደረጃው ብዙም ባልገፋው ማህበረሰብ ውስጥ አስቂኝ የሆኑ ነገሮች በማህበረሰባዊ ደረጃው የላቀ ወይም በትምህርት ደረጃው ከፍ ባለው ማህበረሰብ ውስጥ ስኬታማ ነታቸው እምብዛም ነው። ምክንያቱም እነዚህ ሁኔታዎች ለአእምሮአዊ ጫና *(repression)* እድገት ተጋላጭ እንዲሆኑ ስለሚያደርጉ ነው። ስለሆነም ፊት ለፊት የሚቀርቡ በአካለዊ ጉድለቶች፣ ህመም፣ ከባድ ስቃይ በመሳሰሉ ነገሮች ላይ የሚቀለዱ ቀልዶች ተቀባይነትን እንዲያገኙ የቀልድ ስራው የላቀና ድብቅ አላማው ይበልጥ የተሸፈነ መሆን ይጠበቅበታል (Freud 102-108)። ለአብነት ቀጣዮቹን ቀልዶች እንመልከት።

> አንድ ከገብረክርስቶስ አካባቢ የሚመጣ ታክሲው ነው ሀምሳ ሰዎች ጭኖ እየሄደ ትራፊክ ያየውና አስቁሞ መጠየቅ ይጀምራል።
>
> ትራፊክ - "መንጃ ፈቃድህን አምጣ"
>
> ሹፌር - "ኧረ ምን አጠፋሁ ጌታዬ?"
>
> ትራፊክ - "አታፍርም እንዴ ሀምሳ ሰዎች ጭነህ እየሄድክ ጭራሽ ምን አጠፋሁ ትለኛለህ?" ብሎ ሲናደድ
>
> ሹፌሩ ደንግጦ "ውይ ጌታዬ አሁን እነዚህ ቢገጣጠሙ አንድሰውስ ይወጣቸዋል?" አለው ይባላል።

በቀልዱ ውስጥ ለመዘባበቻነት የዋለው ዐቢይ ጉዳይ አካላዊ ጎዶሎነት ሲሆን ጉድለቱን ሰው ከመሆን አለመሆን እሳቤ ጋር አገናኝቶ የማየት ሁኔታ አለ። ሹፌሩ ከትራፊኩ ጋር በነበረው ንግግር ወቅት ላለመቀጣት ወይም በትራፊኩ ንዴት ፍርሀት ምክንያት በድንጋጤ እዛው ቆሞ የፈጠረው የማምለጫ ዘዴ ይምሰል እንጂ የተናገረው ነገር አእምሯዊ እምነቱን፣ እውነተኛ አመለካከቱን ነው። ከመነሻው እንደተለመደው የተወሰኑ ትርፍ ሰዎችን መጫን ሲችል ሀምሳ ያህል ሰዎች ጭኖ መምጣቱ እንደ ሰው ሳይሆን እንደ እቃ የቆጠራቸው መሆኑን የሚያሳይ ነው። በመጨረሻም ከንግግሩ ለመረዳት እንደሚቻለው አካለጎዶሎነት ከስእብእና ሚዛን በታች እንደሚያደርግ የማመን ሁኔታን ያሳያል። በጥቅሉ በዚህ ቀልድ ውስጥ

የሚታየው ትልቁ ጉዳይ ንቁ በሆነው ወቅት የሚታሰቡ ነገሮች ከኢ-ንቁው አመለካከት ጋር እንዴት ተቃርኖ እንዳላቸው ሲሆን ሹፌሩ በሌላ ወቅት ስለ አካለጎዶሎነት ያለውን አመለካከት ቢጠየቅ ወይም ንቁ ሆኖ ቢያስበው ምላሹ ሀዘኔታ ሊሆን ይችላል። ሆኖም በቀልዱ እንደተገለፀው ፈጣን በሆነው የድንጋጤ ምላሽ ድብቅ የሆነው ኢ-ንቋዊ ተቃራኒ አመለካከት ተገልጧል። በተያያዥነት የሚገለፀው ሌላ ጉዳይ በድንጋጤና በድንገት የሚፈፀሙ ነገሮች፤ ኢ-ንቋዊ የሆኑ አመለካከቶች ሳንሱር ዘብ ተደብቀው የሚሾልኩበት በር መሆኑ ነው።

> ሁለት የአእምሮ ህመምተኞች/እብዶች በመንገድ ሲሄዱ ፀሀይ በጣም ታቃጥላቸዋለች፣ አንደኛው "ይቺ ጨረቃ ምን አባቷ" ይላል። ሌላው ይስቅና "ጨረቃ ትላለህ እንዴ! ይቺኮ ፀሀይ ናት" ይለዋል አይደለችም ናት አየተባባሉ ሲጨቃጨቁ ሌላ እብድ ይመጣል ። ከዛ በቃ እሱን እንጠይቀው ይባባላሉ "ወንድም ይቺ ፀሀይ ናት ጨረቃ?" ብለው ሲጠይቋት" "ይቅርታ እኔ እዚህ ሰፈር አይደለሁም" ብሏቸው ሄደ ይባላል።

> ሶስት እብዶች ተሰብስበው እያወሩ አንደኛው እብድ "ይሄን ተራራ ገፍተን ለምን ሜዳ አናደርገውም?" ይላቸውና ተስማምተው መግፋት ይጀምራሉ ለብዙ ሰአት ሲታገሉ ያያቸው አንድ ሌባ ያስቀመጡትን ኮት ይዞ ይሄዳል አንዱ እብድ ዞር ብሎ አየና "በርቱ… በርቱ ከኮታችን እንዴት እንኳን እንደራቅን አታዩም" አለ አሉ።

እብደት ብዙውን ጊዜ በቀልዶች ውስጥ የሚነሳና እንደ አስቂኝ ባህሪ የሚወሰድ ሲሆን ገፀባህርያቱም የማይጠበቁ፣ ያልተለመዱ ነገሮችን ሲናገሩ ሲፈፅሙ ይስተዋላል። እብደት/የአእምሮ ህመምና ኢ-ንቁው የአእምሮ ሀሳብ ባላቸው ተመሳሳይነት የተነሳ ገፀባህሪያቱ እብደቱ በሚሰጣቸው ነፃነት ተጠቅመው ትክክል የሚባለውን የንቁ ስርአት ሲያዛቡ በማየት ከሚፈጠረው ደስታ በተጨማሪ በሁለቱ ቀልዶች ውስጥ እንደተገለፀው እንደ ፀሀይ፣ ጨረቃና ተራራ የመሳሰሉ ቀላል ተፈጥሯዊ እውቀቶችን መገንዘብ ሲያቅታቸው እና የማይሆን ተግባር ሲፈጽሙ በማየት እራስን እንደተሻለ በመቁጠር፤ በሽንፈታቸው በመሳለቅ አሸናፊነትን የመጎናፀፍ ጉጉት አለ።

እነዚህ ከላይ የተመለከትናቸው ዓይነት ሪቻርድ ቦውማን "ስሜት ምሥርት" ባለው ንድ ሐሳብ *(Emotion based theory)* በወጉ ሲጠኑ ይችላሉ፡፡

የአንድ አገር ጠቅላይ ሚኒስትር ሚስት ከልጇ ጋር ያደረገችው ጭውውት ነው

ልጅ - "እማዬ አሻንጉሊት ግዢልኝ"

እናት - "ምን አይነት?"

ልጅ - "የሚናገር"

እናት - "ይሄ ይሻልሀል" ወደ አፈጉባኤው ልጅ እያየች

ልጅ - "እንቢየው ትልቁን ነው የምፈልገው"

እናት - "እሱንማ አባትህ እየተጫወተበት ነው"

አስቀድሞ ለመግለፅ እንደተሞከረው ቀልዶች ከሚነገሩበት ምክንያት አንዱ በበላዮች ወይም በባለስልጣናቱ ላይ እንዲነገሩ የማይፈቀዱ ነገሮችን እንዲነገሩ ለማስቻል ሲሆን ከላይ በተጠቀሰው ቀልድ ውስጥም የሚታየው ይህ ሁኔታ ነው፡፡ እንደቀልድ ተናጋሪ ወይም ፈጣሪ አመለካከት በሚኒስትሩና እና በአፈጉባኤው መካከል ያለው ግንኙነት የስራተዋረድ ወይም የስራ ባልደረብነት ሣይሆን የመጫወቻና የተጫዋች አይነት ነው፡፡ የበታቹን ከሰብዓዊነት በማውጣ ተጫዋቹ ባሻው ጊዜ የሚያንቀሳቅሰው፤ የሚያነሳ የሚጥለው እቃ ያደርገዋል፡፡ የዚህ አይነቱን ሀሳብ ፊትለፊት ባይነገርም በቀልድ እንዲህ ሲቀርብ በባለስልጣናቱ ጆሮም ቢገባ ወደ ሌላ እርምጃ መሄዱን አያስቡም፡፡

የምርጫ ሰሞን ነበር፣ አንድ የቅንጅት ደጋፊ "ቅንጅት ያሸንፋል ኢህአዴግ ይወድቃል" እያለ ሲጮህ አንድ ፌዴራል ይይዘውና "ምንድነው አንተ የምትለው! ኢህአዴግ ት/ቤት አልሰራም፣ መንገድ አልሰራም፣ ሆስፒታል አልሰራም?" ብሎ ሲያፈጥበት "ልክ ነህ ሰርቷል " ይላል ልጁ፡፡ "ታዲያ ምንድነው የምትለው" ብሎ ፌደራሉ ሲጠይቀው ልጁ ደንግጦ "አይ ደክሞታል ይረፍ ነው ያልኩት" አለው ይባላል፡፡

በዚህ ቀልድ ውስጥም የሚታየው አመጽ ሲሆን የቅንጅት ደጋፊ የሆነው ልጅ ፊት ለፊት ይናገረው የነበረውን ተቃውሞ በፌደራሉ ተቆጭነት እንዳይናገር ቢደረግም

መናገር የፈለገውን ከመናገር አላገደውም። የቀልዱ አስቂኝ ክፍል በሆነው የመጨረሻ ንግግር እንደተገለፀው አሳቢ በሚመስልና በማያስቀጣው መልኩ እንዲወርድ የፈለገው አካል ከዚህ በላይ በስልጣን ቢቆይ ደካማ ስለሆነ ምንም ነገር መስራት እንደማይችል እና ቦታውን መልቀቅ እንዳለበት ተናግሯል።

3.3 ነቃሽ ቀልዶች *(critical/ cynical jokes)*

በዚህ ምድብ ስር የሚካተቱ ቀልዶች እንደ ቀድሙት ሁለት ምድቦች የሚያተኩረው በግለሰብ ደረጃ ሳይሆን በአብዛኛው ሰፋ ያሉ ማኅበራዊ ተቋማት ላይ ነው። የቤተሰብ፣ የሀይማኖት፣ የፖለቲካ የመሳሰሉት ተቋማት እና ወኪሎቻቸው የሚካተቱ ሲሆን የተመሰረቱባቸው ቀናዎች ሳይቀሩ በቀልዶቹ ጭምብል መከለያነት ወቀሳውና ተቃውሞ ይደርስባቸዋል። ተቋማቱ በማኅበረሰቡ፣ በባህላዊ ህግጋቱ ሁሉ አይነኬ ተደርገው፣ ተጠብቀው የሚኖሩ ቢሆኑም እንደዘብ ያቆማቸውን ደንቦች ጥሶ፣ ህግጋት ተላልፎ ማኅበረሰቡ ራሱ በገዛ ቀልዶቹ አማካይነት አመጹን ይሰነዝርባቸዋል። (ፍሮይድ፣ 108 -115)።

አንድ ወጣት ንስሀ አባቱ ጋር በመሄድ ሀጥያቱን ሲናዘዝ፣ የንስሀ አባቱ "ጉድ ነው!" ጉድ ነው! እንዴት እንዲህ ታደርጋለህ!" እያሉ ብዙ እየወቀሱ የሰሩትን ፅድቅ ተግባር እያጣቀሱ ይገስጹታል፤ ባስ ሲልም ያስፈራሩታል። ከትንሽ ቀናት በኋላ ይህ ሰው ይሞታል። ብዙም ሳይቆዩ የንስሀ አባቱም ይሞቱና ገሀነብ ውስጥ ሲገናኙ ልጁ በጣም ይገርመውና "እንዴ አባ እርሶም?" ሲላቸው "አይ ልጄ ዝም በል ጳጳሱም ከኋላ እየመጡ ነው" አሉት ይባላል።

በማኅበራዊው ሥርዓት ውስጥ እጅግ ከሚፈሩት ከሚከበሩ ጠንካራ ተቋማት መካከል፣ እጅግ በረቀቀ ጥበብ ጭምር የሰው ልጅን አእምሮ በመቆጣጠር ሃይማኖት አቻ የለውም ለማለት ይቻላል። በተቋሙ ውስጥ ሚገኙት ግለሰቦችም የዛን ያህል ትልቅ ሥፍራ የሚሰጣቸው፣ ሊያስሩና ሊፈቱ በስጋም በነፍስም ሊያስፈርዱ የሚችሉ "ባለስልጣናት" ናቸው። ከላይ በተጠቀሰው ቀልድ ውስጥ እንደ ቅዱስ የሚቆጠሩት ቀሳውስትና ጳጳሳት እንደተራው ሰው ሁሉ ሀጥያት የሚሰሩና የሚኮነኑ ሆነው ተቀርጸዋል። የዓለማዊውን ሰው ሐጢኣት የማስረዝ ስልጣን አላቸው ተብሎ የሚታመንባቸው የንስሀ አባት የልጁንም የራሳቸውን ሐጢኣት መስተሰረይ

አቅቷቸው በገሀነብ መገኘታቸው ስልጣን አልባነታቸውን የሚገልፅ ከመሆኑም ባሻገር በተዘዋዋሪ ንስሀ የመግባት ስርአትና ደንብንም ጥያቄ ውስጥ የሚከት ነው፡፡

> ሚስት ባሏን "የኔ ውድ ለምንድነው ፎቶዬን በቦርሳህ ይዘህ ምትዞረው?" ብላ ትጠይቀዋለች፡፡ ባልም "አስቸጋሪና የሚያበሳጭ ነገር ሲገጥመኝ ቦርሳዬን አወጣና ፎቶሽን እያየሁ መቼም ከዚህ የሚበልጥ ችግር የለም ብዬ እንድጽናና ነው" ብሏት እርፍ፡፡

ይህ የቀልዶች ምድብ በስፋት ከሚታወቅባቸው ገጽታዎች አንዱ በጋብቻ መሃል በሚፈጠር አለመተማመን፣ አለመመጣጠንና አለመግባባት ላይ በሚሰነዝረው ትችት ነው፡፡ በምሳሌነት የቀረበው ቀልድ ውስጥ ሚስት ለጠየቀችው ጥያቄ የፍቅር ምላሽ ስትጠብቅ ተቃራኒው ይደርሳታል፡፡ ባል በሰጣት ምላሽ እንደተገለፀው በትዳር ወስጥ ከሚፈጠሩ ችግሮች በባሰ መልኩ "ትዳር" እራሱ በሰዎች በተለይ በወንዶች ላይ የተላከ መዓት ጸደርጎ ቀርቧል፡፡

> አንድ ባህታዊ በገዳም እየኖሩ እንቁላል በጣም ያምራቸውና እንቁላል ገዝተው በትንሽ ሰሀን አድረርገው በጧፍ ሲጠብሱ አንድ ዲያቆን ያያቸውና "አባ በፆሙ" ሲላቸው "ውይ ልጄ! ሰይጣን አሳስስቶኝ ነው" አሉት፡፡ ሰይጣን ይህን ምላሽ ይሰማና በጣም ተናዶ "ኧረ እኚህስ! እርሶ አይደሉ እንዴ ይሄን አጠባበስ ያሳዩኝ" ብሏቸው እርፍ፡፡

የዚህ ቀልድ ገጸባህሪ የሀይማኖት ሰው ግለሰብ ይሁኑ እንጂ ማህበረሰቡና ልማዱን ወካይ ናቸው፡፡ ስለሀይማኖቱ ሥርአት ለማወቅ፣ ህግጋቱን ለማክበር ቅርብ ሆነው ሳለ ሆን ብለው አስበውበት ህግጋቱን ሲተላለፉ ያስጨነቃቸው እራሳቸውን የሰጡት፣ የሚያገለግሉት አምላካቸው ሰይሆን የሰው ትዝብት ነበር፡፡ በተጨማሪም እንደ ልማድ በማኅበረሰቡ ዘንድ ለጥፋት ሁሉ የሚቀርበው፣ "የሰይጣን አስቶኝ ነው" ፈሊጥ ሆን ተብሎ ለማምለጫ የሚቀርብ መሆኑ እየታወቀ ተቀባይነት ቢሰጠውም፣ በዚህ ቀልድ ውስጥ ግን ከጥፋት ፈጣሪነቱ በተጨማሪ ሰው ለሰይጣኑ ለራሱ የጥፋት አስተማሪ ሆኖ ተስሏል፡፡ ፡

አንድ ሰሞን በአንድ አገር ዋና ከተማ ውስጥ ብዙ የጦር መሳሪያ ስለጠፋ የቤት ለቤት ፍተሻ ተጀምሮ ነበር፡፡ ሁሉም ተፈትሾ፣ ተፈትሾ ጳጳሱ ቤት ይደረርስና እዛ ገብተው ሁሉንም ክፍሎች ፈትሸው ምንም ስላልተገኘ በስተመጨረሻ እሳቸው ወደ ተቀመጡበት ሄደው ሲፈትሹ በጣም ብዙ መሳሪያ ያገኛሉ፡፡ ፈታሾቹም ተገርመወው "ይሄን ሁሉ መሳሪያ ከየት አገኙት?" ብለው ሲጠይቋቸው "ሚኒስትሩ በስለት ያስገባው ነው" አሉ ይባላል፡፡

በቀልዱ ውስጥ የተጠቀሱት ሰብእናዎች የፖለቲካና የሃይማኖት መሪዎች እንደመሆናቸው ከግለሰብ ደረጃነት በላይም የሚያስተዳድሯቸውን ተቋማት ይወክላሉ፡፡ ይ አጠቃላይ ሁኔታ በግለሰብ ደረጃ፣ የፖለቲካው መሪ ለስለት የሚያቀርቧቸው የተለያዩ ነገሮች እያሉ የጦር መሳሪያን መምረጣቸው ለምን? ከሆነም ደግሞ የስለት እቃ ማስቀመጫ የራሱ ሥፍራ እያለው በመኖሪያ ቤታቸው ያውም በተቀመጡበት ሥፍራ መገኘቱ በምን ምክንያት? የሚሉ ጥያቄዎችን ያስነሳል፡፡ በአብዛኛው ለስለት የሚቀርቡ ነገሮች የተመረጡ፣ የተወደዱ እንደ መሆናቸው የፖለቲካ መሪው ስልጣናቸውን፣ ሀይላቸውን የሚገልፀውን የጦር መሳሪያ በስለት ማስገባታቸው ስልጣናቸውን ወይም የፖለቲካ አላማቸውን እንዳካፈሉ፣ እንዳስገቡ የሚገልፅ ነው፡፡ የጦር መሳሪያ አንድ ወታደር ወይም የፖለቲካ ሰው የሚይዘው እንጂ ከሃይማኖት መሪ የሚጠበቅ አይደለም፡፡ ስለሆነም የጦር መሳሪያው በጳጳሱ አጠገብ መገኘት በስመ አዳሪ፣ ጳጳሱ እንደ ወታደር ወይም እንደ የፖለቲካ ሰው መቆጠራቸውን አመላካች ነው፡፡ በተቋም ደረጃም ሲታሰብ የሃይማኖት ትልቁ መሪ የጦር መሳሪያ ጠባቂ ከሆኑ ሃይማኖቱ እራሱ የፖለቲካ አላማው አራማጅ ሆኗል፤ አልያም ወደ ፖለቲካ ተቋምነት ተለውጧል ወደሚል ማጠቃለያ ያደርሳል፡፡

አንድ ሰውዬ ሁሌ ዱባ ወጥ እየበላ "ተመስገን አምላኬ" ሲለው የሰማው ወዳጁ ግርም ይለውና "ከዚህ በላይ ቅል እንዳያበላህ ነው የምታመሰግነው?" አለው ይባላል፡፡

ምስጋና እንደ ደንቡ የሚቀርበው ጥሩ ላደረገ ሆኖ እያለ የመጀመሪያው ሰው ዱባ በየዕለቱ እየበላ፣ መቸገሩን የኑሮውን ለውጥ አልባነት እያሳበቀ ምንም ላላደረገለት

አምላኩ ተመስገን ማለቱ የምስጋናን ትርጉም የሚያዛባ ነው፡፡ ምክንያቱም ምስጋናው ከልብ ሳይሆን "የባሰ አታምጣ" በሚል ፍርሃት የሚቀርብ እንጂ እውነት የሚኖርበት ኑሮ ሁኔታ በቂ ወይም አስደሳች ሆኖ አይደለም፡፡ በዚህ ቀልድ ውስጥም ትችት የሚደርስበት ይህ የማህበረሰብ አመለካከት ነው፡፡ ተመስገን ማለቱ የከፋ ነገር እንዳያመጣ ቢሆንም በሁለተኛው ሰው ንግግር ውስጥ እንደተገለፀው ማመስገን፣ ያለኝ ይበቃኛል እያሉ መኖር ከተፈራው የባሰ ውድቀት አያድንም፤ ይልቁንም ቁጭ ብሎ የያዘውን ይዞ ሲጠብቅ ውድቀትን ያፋጥናል፡፡

3.4 ጠርጣሪ ቀልዶች ***(sceptical jokes)***

ቀደም ብለን በተመለከትናቸው ሦስት የቀልድ ምድቦች ውስጥ በአንድም ይሁን በሌላ መንገድ በቀልዶች ተወቃሽ የሚሆን አካል ወይም ግለሰብ ወይም ማኅበራዊ ተቋም አለ፡፡ በአራተኛው ምድብ የሚካተቱ ቀልዶች ግን ጣታቸውን የሚጠቁሙበት አካል የለም ከዛ ይልቅ ትኩረታቸው የግንዛቤ፣ የእውቀትን እርግጠኝነት መመርመር ነው፡፡ እውነት የሚባለው ትኛው ነው? እውነትነት ከምን አንፃር? ለእውነት እውነተኝነት ሁሌ ማረጋገጫ ይገኛል ወይ? ወዘተ እያሉ ቀላል የሚመስሉ፣ ማንማ ያውቃቸዋል፣ ይረዳቸዋል የሚባሉ ነገሮችን ባገኙት ትንሽ ክፍተት ተጠቅመው ይመዝናሉ፣ ያጣራሉ (ዝኒ ከማሁ፣ 116) ፡፡ ለአብነት ያል ቀጣዮቹን ቀልዶች እንመልከት፡፡

> ሁለት ጓደኛሞች ተኝተው አንዱ በህልሙ መኪና ሲገጨው ያይና ደንግጦ ከተነሳ በኋላ ለጓደኛው ሲነግረው ጓደኛው "አንተ ምን አገባህ ጥፋተኛው እሱ ነው" አለው ይባላል፡፡

ሕልሙን ያየው ሰው ለሁለተኛው ሰው ምላሽ የሚሆን ነገር ማቅረብ ያዳግተዋል፡፡ የነገረው ነገር ህልም መሆኑን እያወቀ የእውናዊውን አለም አይነት ፍርድ በመስጠት በሕልም እና በእውኑ ዓለም መሃል የተሰመረ ድንበር የጠፋ እስኪመስል ድረስ ድንበር ያፋርሳል፡፡

> አንድ ወጣት ዳቦ ለመግዛት ይሄድና "የብር ዳቦ አለ?" ብሎ ይጠይቃል፣ ዳቦ ሻጩም "አለ" ሲለው "ስንት ነው?" ብሎት እርፍ፡፡

የዚህ አይነቱ “ስህተት” የተለመደ ነው፤ ልብ ካለማለት ወይም በሌላ ምክንያት ለትንሽ ጊዜም ቢሆን ለሰሚው መደናገር ይፈጥራል፡፡ ሰሚውን በማመንና ባለማመን አድማጩን ብቃት ጥርጥር ውስጥ ይጨምራል፡፡

U°^õ ›^ƒ፡
TÖnKÁ

ደስታ ተክለ ¨MÉ ØÇ፡e ¾› T`— S´Ñu nLƒ (1962'1032) በT›K¨‹ S ጽሐó†ው kMÉ" #Ÿእውነታ የራቀ፣ተረብ፣ ቢልት፣ ፌዝ፣ ወዘበሬታ» የሚል ፍች ይሰጡታል:: ከፍቺው ለመረዳት እንደሚቻለው ቀልድ በማህበረWu‹ ²"É እምብዛም ቁም ነገር ያለው ነገር ተደርጎ አይወስደውም:: J•U kMÉ ŸÓKWv© የስሜት እርካታ ጀምሮ እያረቀ፣ እያረመ፣ እያዝናና ማህበረሠቡን እስከማስተሳሰር ¾T›²Mp w²‹ ሙያዎች ያሉት ሰብዓዊ ስጦታ ነው::

ö¡ሎ` በወጉ ከሚጠናባቸው ›"ía‹ S ሃል አንዱ የሆነው õ"_ Mቡ"' ¾c¨‹ MÏ" Mu‹" (*psyche*) uG‹Kƒ ŸõKA "l" ›፡-"l uTKƒ ÁÖ"M:: vlM' HÃT•ƒ' e' UÓv` ¾SdcK‹ƒ ማኅበራዊ ክስተቶች u"l የልቡና ቀጠና ¨‹eØ ¾T›Ñ–‹ c፡J"፣ የዘብነት የመቆም፣ የመቆጣጠር ሚና አላቸው:: u¨c፡v©" uØL‰ eT¦„‹ ¾}VL¨‹ ›፡-"l ልቡና ደግሞ G‹K?U TUKÝና Sg‹KŸ፡Á ðLÑ› '¨‹:: በብዙዎቹ ð"]Á' Mቡና እምነት መሠረት የሰው ልጅ ከባሕል ጋር የሚያጋጩ፣ በሃይማኖት የሚያስኮንኑ ኢ-ንቁ ስሜቶቹን ከሚተነፍስባቸው መንገዶች መሃል አንዱና ምናልባትም ዓቢዩ ቀልድ ነው::

በፍካሬ ልቡናው አባት በሲግመንድ ፍሮይድ (1963) እና በታዋቂው ፎክሎረኛ በሪቻርድ ዶርሰን (1965) ›SL"Ÿƒ kMÊ‹" SkKÉ በዋናነት ¾¨"Ê‹ vlርይ '¨‹:: ብዙዎቹ ጥናቶቻቸው ¨"É }¢` የመሆናቸው ምክንያትም ይህ ሳይሆን አይቀርም የሚል ግምት አለኝ:: ምንም እንኳን በነበረብኝ የጊዜና የገንዘብ ገደብ ምክንያት በበቂ ቁጥር የተደገፉ መረጃዎች ማቅረብ ባልችልም፣ ለዚህች እጅግ አነስተኛ ጥናት የሚሆን በርካታ ቀልድ ከወንዶች ይልቅ ከሴቶች ማግኘቴ ከፍ ብዬ ከጠቀስኳቸው ምሁራን አመለካከት በተቃራኒ እንዳስብ አድርጎኛል:: ቀልዶችን በመረጃነት ይሰጡኝ ዘንድ ለወንድና ለሴት ተማሪዎች በእኩል መጠን መጠይቆችን በትኛለሁ:: ምናልባት የእኔ የአጥኝዋ ሴት መሆን አንዱን ጾታ ተጭኗል፣ ሌላውን ደግሞ አንቅቷል እንዳይባልም መጠይቁን በመበተኑና በመሰብሰቡ ረገድ ወንድ ጓደኞቼ የእኔኑ ያህል ተሳትፈዋል:: በዚህ ዐይነቱ ጥብቅ ቁጥጥርና ክትል ውስጥ ነው እንግዲህ ከፍ ብዬ የጠቆምኩት ግኝት ላይ የደረስኩት:: Ãl Ñ‹ÇÃ K?L Wò ጥናት የሚጠይቅ ስለሆነ ማጠቃለያዎችን መስጠት ተገቢ ባይሆንም፣ ለሎች ሰፊና

ጥልቅ ጥናቶች በመነሻነት ያገለግል ዘንድ ጥቂት መላ ምቶችን እሰነዝራለሁ። አንደኛ በእኛ ባሕል በሴቶች ላይ ያለው የማህበረሰብ ጫና እነፍሮይድ ከተነሱበት አካባቢ ¾}K¾ S J'‹' Ý " ¨‹ c፡u³ S } "ðh S ðKÑ‹ ›wa በማየሉ ምክንያት ይመስለኛል ይህ ልዩነት መፈጠሩ። ሁለተኛ ቀደምቱ ተመራማሪዎች ይህንን አመለካከታቸውን የቀረጹበት ዘመን ከዛሬው ዘመን ከመራቁ ጋር ሊከሰቱ የሚችሉ የአኗኗር፣ የአስተሳሰብና የአመለካከት ለውጦች የሚፈጥሩት ጫናም ቀላል አይመስለኝም።

K⁈L ¨‹ u²፡l ¾Ø"ƒ ጽሑፍ ¨pƒ ukMÊ‹ ¨‹eØ ገንነው የታዩት ሁለት ለእኔ እንግዳ የመሰሉኝ ጉዳዮች (Ów[WÊT©'ƒና ግብራምኖናዊነት)፣ kMÊ‡ Ÿ}cuWu‹uƒ ሥõ^" ÑÅw ›"í` Wò TÖnKÁ" SeÖƒ vÃ‰MU ለማሣያነት በተዳሠሡት የእድሜ ደረጃዎች ውስጥ ያለውን አመለካከት ግን መወከል Ã‹LK‹:: Ów[cÊምና ግብራምኖን እንደ ትልቅ ሀጥያት በሚቆጠርበት ማኅበረሰብ ¨‹eØ ¾kMÊ‡ u›w³—¨‹ uእነርሱው SVLƒ u^e ላይ ጠንካራ ጥያቄን ¾T›Áe'd ይመስለኛል። u›Ñ]~ uG‹K‹U ›"vu፡፣ uG‹K‹U c¨‹ ¾T›kKÆ kMÊ‹ uእንዲህ ያሉ ጉዳዮች ¾}VK‹ ÃJኑን; kÉV u'u[¨‹ Tኅu[Ww ውስጥስ እነዚህ ጉዳዮች የዚን ያህል ቦታ ይሠጣቸው ነበርን; K⁈L Wò Ø"ƒ ¾T›ÖÃp '¨‹:: J•U Ãl ¾Ø"ƒ ጽሑõ eKT›Á}Ÿ‹`uƒ ²S"" ሥõ^ Ó" Ømƒ ሐXx‹" SW"²` Ã‰LM:: uኖረው ልማድና u›Ç፡W‹ ƒ¨‹MÉ S"ŸM ÁK¨‹ ¾ƒee` ÑSÉ SLLƒ ¾›፡-ንቁዋዊ ፍላጎቶችን ድብቅነት እያሣሣ እ"Ç፡H¦É ÁÅ[Ñ ይመስላል:: ›MÁU u²፡G‹ U¡"Áƒ በዘመናዊው የመገናኛና የመጋለጫ መንገዶች አማካይነት ŸK⁈L¨‹ ¯KU ¾ðKW‹ ›e}dcx‹ ƒ¨‹MÆ" በአዲስ መንገድ እየቃኙትም ሊሆን ይችላል። K⁈KA‹U U¡"Á„‹ K፡Ökc‹ Ã‹LK‹:: ዋናው ጉዳይ ግን እነዚህ ቀልዶች በዚህ መልኩ ማህበረሠቡን ሊገልጹ እንደሚችሉ ትኩረት ተሰጥቷቸው ሊጠኑ ይገባል የሚለው ነው።

የፎክሎር ትምህርት በአገራችን ገና በጅማሬ ላይ ያለ ዘርፍ እንደመሆኑ ቀደምት የጥናቱ ጀማሪዎች የፈጠሯቸውን የማጥ— ዘዴዎች አውቆ፣ በእነሱው መገልገል ¾^e" ö¡KA` u^e ¾TØ— መንገድ KTØ"ƒ በS"Å`Å]Áነት ÁÑKÓLM:: u}KÃ እኔ ለምርምር በተገለገልኩበት አንጻር፣ በõ"_ Mu‹" ተዘውትሮ "ዝግ ነው" የሚል ወቀሳ (ለአንዳንዶች ሙገሳ) የሚቀርብበትን የአገራችንን ባሕል ሽፍንፍን

በመግለጥ፣ w²‹ ƒŸ‹[ƒ ¾TÃc×†¨‹” ¾›Ñ]~” ö¡KA`‹ TØ“ƒ“ SS`S` ›ÇÇ=e Ó˜„‹"“ ›SK"Ÿ„‹"ም SõÖ` Ã‰LM::

ዋቢ ጽሑፎች

ፈቃደ አዘዘ፤ 1991፤ *የስነቃል መምሪያ*፤ አዲስ አበባ፣ ኢንተርናሽናል ጀርመናዊ የጐልማሶች ትምህርት መረዳጃ ተቋም።

ዘሪሁን አስፋው፤ 1992፤ *የሥነጽሑፍ መሠረታውያን*፤ አዲስ አበባ፣ ቦሌ ማተሚያ ቤት።

ደርቤ ማሞ፤ 1972፤ "በአማርኛ የሚነገሩ ቀልዶች።" ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነ ጽሑፍ ትምህርት ክፍል የቀረበ (ዲማፅ)።

በለጠ አበበ፤ 1974፤ "በጉራጌ ብሔረሰብ ላይ በአማርኛ የሚነገሩ ቀልዶች።" ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነ ጽሑፍ ትምህርት ክፍል የቀረበ (ዲማፅ)።

ሰለሞን ክፍሌ፤ 1984፣ "ሂዩመር በአዲስ አለማየሁ ልቦለዶች ውስጥ።"ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነ ጽሑፍ ትምህርት ክፍል የቀረበ (ዲማፅ)።

ደረጀ መኮንን፤ 1992፣ "በካሴት የቀረቡ የአማርኛ ቀልዶች የይዘትና የቅርፅ ትንተና።"ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነ ጽሑፍ ትምህርት ክፍል የቀረበ (ዲማፅ)።

ደስታ ተክለ ወልድ፤ 1962፤ *ዐዲስ ያማርኛ መዝገበ ቃላት*፤ አዲስ አበባ፣ አርቲስቲክ ማተሚያ ቤት።

እስክዳር አልማው፤ 1998፣ "በአዲስ አበበ ከተማ የሚሰሙ ሀራም ቀልዶች ጥናት።" ለኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነ ጽሑፍ ትምህርት ክፍል የቀረበ (ዲማፅ)።

Bauman, Richard (ed.) 1992. ***Folklore, Cultural Performances and Popular Entertainments.*** New York; Oxford: Oxford University Press.

Dorson, Richard M. (ed). 1972. ***Folklore and Folk life፡ an Introduction***. Chicago and London: University of Chicago Press.

Dundes, Alan. 1997. ***From Game to War and other Psychological Essays on Folklore***, University Press of Kentucky.

Edward Erwin (ed). 2002. ***The Freud Encyclopedia Theory Therapy and Culture***. New York and London: Rutledge.

Freud, Sigmund. 1963. ***Jokes and Their Relation to the Unconscious*** w.w. Norther and Company: New York-London.

Gloria, Fiero. 1998. ***The Humanistic Tradition.*** New York: MC Grow- Hill Companies, Inc.

Jones, Ernest. 1965. "Psychoanalysis and Folklore." In ***The study of Folklore***. Alan Dundes (ed.). New Jersy: Prentice Hall. Inc., pp. 88-102.

Levine, Jacob. 1968, ***International Encyclopedia of social science***. New York: Bygrowell coller and Millan Inc. Vol, 7.

አባሪ አንድ፡ የመረጃ መሰብሰቢያ መጠይቅ ናሙና

በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ፣ የቋንቋዎች ጥናት ተቋም

የኢትዮጵያ ቋንቋዎችና ሥነ ጽሑፍ ክፍል (የፎክሎር መርሀ ግብር)

በከፍተኛ ሁለተኛ ደረጃ ትምህርት ቤት ተማሪዎች የሚሞላ መጠይቅ

የመጠይቁ ዓላማ፤

የዚህ መጠይቅ ዓላማ ተማሪዎች የሚናገሯቸውን ቀልዶች ሰብስቦ ማስቀመጥና በቀልዶቹ አማካይነት ተማሪዎች ስለነገሮችና ስለራሳቸው ያላቸውን አመለካከት ማጥናት ነው፡፡ ስለሆነም ጥያቄዎቹን በመመለስ እንድትተባበሩኝ በትህትና እጠይቃለሁ፡፡

ማሳሰቢያ፤ ጥያቄዎቹ በምርጫ መልክ ያልቀረቡበት ምክንያት ሐሳባችሁን ሳትገድቡ እንድትገልጹ በማሰብ ስለሆነ ምላሻችሁን በነጻነት እንስትሰጡ እጠይቃለሁ፡፡ ስለመልካም ትብራችሁ በቅሚያ አመሰግናለሁ፡፡

ክፍል አንድ፡- ጠቅላላ መረጃ

1. ጾታ---------------
2. እድሜ------------
3. የትምህርት/የክፍል ደረጃ-------------------------
4. የትምህርት ቤት ስም-----------------------------

ክፍል ሁለት

1. ቀልዶችን መስማት ትወጂያለሽ/ትወዳለህ? -------------------------

2. ለመጀመርያው ጥያቄ የሰጠሽው/ኸው ምላሽ "አዎ" አልያም "አይ" የሆነበትን ምክንያት ግለጪ/ጽ፡፡

----

3. ቀልዶችን መናገር ትወጃለሽ/ትወዳለህ? -------------------------

4. የምትወጂ/ድበትን ወይም የማትወጂበትን/ድበትን ምክንያት ግለጪ/ጽ፡፡

----

5. ቀልዶችን መናገር እወዳለሁ ካልሽ/ክ ቀልዶችን ስትናገሪ/ር አስበህበት/ሽበት ነው?

----

6. ምን ዓይነትሐሳብ ወይንም ጉዳይ የያዙ ቀልዶች መስማት ትወጃለሽ/ዳለህ?

----

7. ያልሻቸው/ያልካቸውን ቀልዶች መስማት የወደድሽበት/ክበት ምክንያት ምን ይመስልሻ/ካል?

----

8. ቀድሞ የሰማሽውን/ኸውን ቀልድ ደግመሽ/ህ ብትሰሚው/ማው ያስቅሻል/ ሃል?

----

6. ለላይኛው ጥያቄ ያስቀኛል ወይም አያስቀኝም ያልሽበትን/ክበትን ምክንያት ተናገሪ/ር?

----

10. ተመሳሳይ ጾታ ካላቸው ሰዎች ጋር ሆነህ/ሽ የምትቀልጃቸው/ዳቸው ቀልዶችና፣ ተቃራኒ ጾታ ባለበት የምትቀልጃቻ/ዳቻ ቀልዶች ይመሳሰላሉ ወይንስ ይለያያሉ?

----

11. ለምን?

----

12. ከጾታዊ ተራክቦ ወይንም ከወሲብ ጋር ተዛምደው የሚነገሩ ቀልዶችን ስትሰሚ/ማ ምን ይሰማሻል/ሃል?

----

13. ለምን?

----

14. የምታውቂያቸውን/ቃቸውን ማንኛውንም ሐሳብ የያዙ ቀልዶች ያለፍርሃት በነጻነት ብትጽፊልኝ/ልኝ ለጥናቱ ስኬት ትልቅ አስተዋጽኦ ይኖረዋል፡፡

ቀልዶቹን ለመጻፍ ከዚህ በታች ባለው ሥፍራና በመጠይቁ ገጾች ጀርባ መገልገል ይቻላል፡፡ ስለትብብራችሁ ደግሜ አመሰግናለሁ፡

አባሪ ሁለት፡ የቀልዶች ስብስብ

1. *ሀራም ቀልዶች*

1. MÏ- #›vÂ SŠ '¨‹ ¾U ƒ ¨MÅ¨‹;$
›vƒ- #ŸG‹Kƒ ¨` uኂL$ Ã l" Ÿ}'ÒÑ\ ŸdU"ƒ uኂL
እናት- #እስኪ አባትህን ከሻወር ቤት ሂድና ምሳ ብላ በለው$ እሺ ብሎ ይሄዳል፡፡
MÏ- #¨Ã'¦! ¨Ã'¦!$ እያለ ይመለሣል
እናት- #U'¨‹;$
MÏ- #¾›ve MÏ ›"É እግ\ ¨×$

2. ›"É c?ƒÄ Ÿ›"É እግር ጉዳተ— Ò` Ó'ንኙነት እያደረገች እያለ መጀመሪያ ተሣስቶ የተቆረጠውን እግ\" ÚS[vƒ፧ Ÿ³U SXሣቱን አውቆ የእውነት ብልቱን c፡ÚU`vƒ #U" J'HM ×ƒ l" ¾UƒŸƒw˜;$ ›K‹ ¨‹ ÃvLM፡፡

3. በአንድ ወቅት ሁለት ታዳጊዎች ከት/ቤት ሲመለሡ ሽንታቸው ይመጣና አጥር ስር Ãg"K‹፡፡ ›"Å—¨‹ ¾ÕÅ—¨‹" ¨gL c፡Á¾¨‹ u×U ƒMp '¨‹፡፡ u×U Å"ÓÙ እንዴት እንዲህ ሊሆንለት እንደቻለ ሲጠይቀው የገብስ ቆሎ ስለሚበላ እንደሆነ ይነግረዋል፡፡ ልጁ እየሮጠ ወደቤቱ ይዜድና እናቱን «እማዬ ፍራንክ ስጪኝ?» ይላታል፡፡ U¡"Á~" eƒÖÃk¨‹ #ÕÅ—Â ¾Ñwe qKA uM„ ¨gL¨‹" ƒMp eLÅ[ÑKƒ K'¦U እንደሱ እንዲያደርግልኝ» ሲላት «እሺ ለአባትህ የብር ላንተ የስሙኒ ገዝተህና» አለችው ÃvLM፡፡

4. ›"Ç፡ƒ ¾vL፬ wMƒ ƒMp'ƒ ÁeS[^ƒ c?ƒ Kእናቷ በጣም መሠቃየቷን እየተማረረች ትነግራቸዋለች፡፡ እናትየውም አንድ ቀን «ቆይ እስቲ ይህንን ጉድ ማየት ›Kw˜$ ይሉና ከልጃቸው ባል ጋር ያድራሉ፡፡ በሁኔታው በጣም አስደስቷቸው ኖሮ ጠዋት ለልጃቸው ጠጋ ብለው «አንቺ ልጅ ችለሽ ትቀመጪ እነደሆን ችለሽ ተቀመጪ ኋላ ይህ እቃ ከዚህ ቤት ይወጣና መቆራረጣችን ነው» አሏት ይባላል፡፡

5. ›"É ¨×ƒ "ስሀ ›v~ Ò` ÃH¦É" "ስሀ መግባት እንደሚፈልግ ይነግራቸውና S"²´ ÃËU^M፡፡

#›v GØÁƒ W`‰KG‹ Ãp` uK‹˜$
#እግዜር ይቅር ይMHM MÎ$
#›v ¾›¡e," MÏ Åõ_ÁKG‹$ ÃÅ'Ó×K‹
«አይዞህ ልጄ የክፉው ስራ ነው»
#እህቴን ደፍሬያለሁ$
#¨‹Ã ¨‹Ã ÃH¦ ›Ò""ƒ$
#›v እናቴንም ደፍሬያለሁ$
Oሱ ÁTƒvK‹ #›Â ›u?ƒ ÃH¦ Ç፡ÁwKAe
¡ó~$
#›v$ ›K MÌ ue} S Ú[h
#›v,"U Åõ_KG‹$

Á’፤ oW‹ u\ Ý Ÿõ ¨ÇK Å[Í ¨Ø}¨‹
#U°S“” ØÓ ØÑ‹” Á²‹$ ›K‹ ÃvLM::

6. ¾¨”Ê‹ wM*ƒ* *ርዝመት ውድድር ነው:: ሶስት ሠዎች ሽልማቱን ለመውሰድ ታጭተዋል:: ዳኞች ተሰይመው የመጀመሪያው ተወዳዳሪ ቀርቦ ልብሱን አውልቆ እንዲያሣይ ተጠየቀ:: ሱሪውን ሰ*፡Á¨Mk¨‹ ß’‹ É[e ¨`ÇM:: l´u‹U Çኛ‡U }Ñ[S‹:: G‹K}–*ው ሱሪውን ሲያወልቅ ጉልበቱን ነክቷል፣ ገረሜታው ጨመረ:: የመጨረሻው ሠው ቀረበና ሡሪውን በማውለቅ ፈንታ ጎንበስ* wKA "Mc፡¨‹” ´p *አደረገ:: ምን እያደረገ ነው ብሎ ሰዉ በጉጉት ሲጠብቅ ለካስ ጫማው ስር ከቶት ነው::*

7. u›፡*ƒ*Ä-*ኤርትራ ጦርነት ወቅት ነው፣ የአዲስ አበባ ነዋሪ የሆኑ የቤት እመቤቶች እየተሠባሠቡ ለወታደሮች በሶ ያዘጋጃሉ:: የስንቁ ስራ እንደተጠናቀቀ ከየሠፈ\ c*?„‹ *ተመርጠው ለተዋጊዎቹ ለማስረከብ የጦር ሜዳ ይሄዳሉ:: እነሡን ለመቀበል ከተሠበሠቡት ወታደሮች መሀልም አዛገዡ እንዲህ ሲል ተናገረ:: «በእውነት በጣም እናመሰግናለን:: ጀግናው ሰራዊታችን እዚህ ሲዋጋ እናንተም በየቤታችሁ ሆናችሁ እንደተዋጋቹህ ነው የሚቆጠረው:: አሁን የምስክር ወረቀት የመስጠት ስነ ስርዓት ይካሄዳል:: በሉ ያመጣችሁ በግራ፣ የቆላችሁ በቀኝ ሁኑ» ብሎ እርፍ::*

8. ›”Æ ¾þK+” ›T”] ›”É k” Öª*ƒ* Kewcv }Ö`„ c፡H፤É c’Ê‡” Ã[X“ }SMf ¨Å u?*ƒ* c፡S× T›e~ Ÿ¨‹iTª Ò` }˜}¨‹ Ó’*ንኙነት እየፈፀሙ ይደርሳል:: እሡም ሱሪውን ያወልቅና በሠውየው ቂጥ ይከትበታል:: ውጪ ሆኖ* ÃÖwp ¾’u[¨‹ Övm c፡k`u*ƒ* U” ’"¨‹ wKA ¨Åu?*ƒ* ¨‹eØ Ñw„ c፡ÁÃ u×U ÃÑ`S¨‹“ #U’¨‹ ›Kn;$ c፡K¨‹ #³_ u"`x” ’¨‹$ ›K¨‹ ÃvLM::

9. *ውሻ እና አህያ ወሲብ እያደረጉ እያለ መጀመሪያ ውሻው* ›lÁ¨‹” ›Å[Ñ:: uSkÖM *አህያው ውሻውን ሲያደርግ ውሻው በመናደድ «በእግር የለም እግርህን አውጣ» አለው::*

10. *በድሬዳዋ ከተማ በተነሳው ጎርፍ ምክንያት ባልና ሚስት፣ ባልና ሚስት እየሆኑ በተለያየ ድንኳን እንዲተ*–‹ ÃÅ[ÒM:: ›”Ç*ƒ* vL፬ ¾TÁ["*ƒ* T›e*ƒ* É”"፤” kÇ uK?L–¨‹ *ድንኳን ውስጥ ያለውን ባል እቃ ትነካካለች እንዲህ እያሉ ይቆዩና አንድ ቀን ባል*¾¨‹ uc?*ƒ*Äª uŸ‹M Ã}–M:: Ÿ³U ¾KSÅ¨‹ ¾K?L É”"፤” vM ukÇÇ¨‹ ›jM¢ c፡’"" *የሰውየውን እቃ ይነካካል:: የዚህ*–¨‹U vM }Ñ`V #U’¨‹ ÍM;$ c፡K¨‹ #ïU *የሚገባው መች ነው?» ሲለው «እና የኔ እቃ ካላንደር ነው?» ብሎት እርፍ::*

11. *አንድ ክፍል ውስጥ አንድ የታሪክ መምህር እያስተማረ ነው:: የሚያስተምረው ስለ ሰው* MÏ ›S×Ø c፡J” *ƒ*Ul*ርቱ ግልፅ ያልሆነላት አንድ ተማሪ እጇን ታወጣና ጥያቄ ƒ*ÖÃnK‹::
   }T]- #+†` W¨‹Ÿ´”Ëa ŸS× Ï^~ *ታዲያ ወዴት ሄደ;$*
   SUl`- #¾“”}” vK¨‹pU ¾– *የወንዶቹ ግን ወደ ፊት ዞሮ ነው» አላት::*

12. c?ƒÄª vLÌ V„vታል እናም የመቃብር ቦታው ላይ አበባ ልታስቀምጥ ትሄዳለች ከዚያም ጎንበስ ብላ ስታስቀምጥ በድንገት በቀሚሷ ውስጥ የሚነካካ ነገር ይሠማታል። ዞር ብትM T"U ¾KU:: Ÿ²=ÁU ¨Å Snw\ እያየች «ወይ አንተ ሞተህም አታርፍም» አለችው አሉ።

13. G‹Kƒ õk[—V‹ 'u\:: KSÒvƒ Ã¨e'‹" W`Ó ÃÅÓXK‹:: ከዛም ማታ ሊተኙ ሲሉ ሴትዮዋ ይጨንቃታል ለካስ ድንግል ሳትሆን ድንግል ነኝ እያለች ስትዋሽ ኖራለች። መብራቱን ታጠፋና ሻማ ካበራች በኂL wM}¨‹eØ ¨[kƒ ƒKØóK‹:: Ÿ³U vLÌ ይመጣና እግሯ" Ÿõ„ Ó3ኙ'ƒ TÉ[Ó ሊጀምር ሲል ነጭ ነገር ይታየውና ያቆማል «ምነው» ስትለው «ቆይ መጀመሪያ ማስታወቂያው ይነበብ»አላት አሉ።

14. አንድ እናት በርጩማ ላይ ተቀምጣ እየለቀመች ልጇ ፊት ለፊት ተቀምጣል። እናት ›Le}ªK‹U kT›dÌ }ÑMvÌM::

MÏ-	#እማዬ ይሄ ምንድን ነው?»
እናት-	#›õ '¨‹ MÎ$
MÏ-	#ታዲያ የታለ ጥርሱ?
እናት-	#›vƒI ÉÉ ÉÆ" wKA Ú`fታል»

15. MÏ ÏM '¨‹:: J•U Ñ"²w eLK¨‹ T›eƒ }S`ÙKƒ ÁÑvM:: ŸMÏ… Ò` አብረው መኖር እንደጀመ\ u=ÁÃ T›e~ MÏ ›ƒ¨MÉU:: ›"É k" T›e~ Ò` ይሄዱና አሁን ልጅ ካልወለድሽኝ ብሎ ያስጨንቃታል። ይሄኔ ሚስት ብሽቅ ትልና «ሂድና እናትህን እንደሱ በላት ስትለው» እናቱ ጋር ይሄድና «እማዬ ልጅ ውለጅልኝ» ብሎ እርፍ።

16. የሠፈር ወጣቶች ተሰባስበው እየተጨዋወቱ #Ÿ¨c=w" Ÿe"`¾ƒ—¨‹ Ã×õ×M;$ ¾T›M ¡`¡` ¨‹eØ ÃÑባሉ። ከመሀል አንዱ «እናንተ ያማችኂል እንዴ? ስካ` 'ª:: እንዴት ስኪርን እንደዚህ ካለ ነገር ጋር ታወዳድራላችሁ?» ይላል። ከዛ ይመካከ\" ልጁን ወሲብ እንዲፈፅም ያደርጉታል። መሀል ላይ ነፍሱ የስሜት ጥጋƒ LÃ ስትደርስና በደስታ አፉን ሲከፍት በአፉ ውስጥ ስካር ይሞሉበታል። አጅሬ ታዲያ ምን u=M Ø\ ነው? «እናታችሁን የምን አሸዋ ነው የምትጨም\w˜;$

17. ›"É c¨‹ G‹M Ñ›²? Ÿ›"Ç=ƒ c?}— አዳሪ ጋር ወሲብ ይፈፅማል። ከእለታት አንድ ቀን G‹K? ŸT›Ñ"—ቡት ሲደርስ ልጅቷ አልመጣችም። እየጠበቃት እያለ ጓደ—ª ƒS×" ³_ እንደማትመጣ ስትነግረው እሷ አብራው እንድትተ— ÃÖÃnƒ" H›dw S'ÒÑ` ÃËU^K‹:: ÃH¦'¦ ልጅት 30 ብር ብላ ድርቅ ትላለች። እሱም ከጓደ—ª Ò` u›e` w` እንደሚተ— ይነግራትና ተስማምተው ይሄዱና ወሲብ ከፈፀሙ በኃላ ብልቱ ላይ ጎመንና Ue` c=ÁÃ #›"^ ÃH¦ U"É" '¨‹$ c=Lƒ #¾à T¨‹T cLd w` '¨‹ wÂHKG‹$ ›K‹ ¨‹ ÃvLM::

18. እናት፣ አባትና ልጅ ነበ\:: እናትየው ከአንድ ሀምሳ አለቃ ጋር ስትማግጥ አባትየው በድንገት እቤት ይመጣና ልጁን «እናትህ ¾ƒ HÅ‹;$ wKA ÃÖÃkªM:: MÌU #¨õà LÃ ŸGUXKn Ò` 'u[‹$ wKA ÃSMdM:: ›vƒ ¨‹U H›É" Ø^ƒ ÃK¨‹" MÌ Å`f c=SKe #Ö^Hƒ;$ wKA ›vƒ c=ÖÃp MÏU #›Ã ›vÂ GUXKቃን አዝላ እየፈጨች ነው» ብሎት እርፍ::

19. ¾kÉV¨‹ ¾›=ƒÄåÁ ý_´Ç"ƒ T›e~" ›Øwq ŸS¨‹ÅÆ ¾}'d ¨Å ¨‹Ü በሚሄድበት ጊዜ የመመለሻውን ቀን በጭንቀት እያሠበና በቅናት እየተንገበገበ ነበር የሚያሣልፈው:: ከሚኒስትሮቹና ከቅርብ ሠራተኞቹ አንዱ ላይ እንካን እምነት አይጥልም:: ታዲያ አንዴ ለወር ከአገር ውጭ የሚያስቆይ ጉዳይ ይገጥመዋል:: ምን ማድረግ እንዳለበት ለረጅም ጊዜ ካሰላሰለ በኃላ አንድ ሃሳብ ይመጣለታል:: የሚስቱ ብልት ውስጥ የመቁረጫ ማሽን ማስገጠም:: ከወር በኃላ ሲመጣ የመጀመሪያው ስራው የቅርብ ሰዎች የሞላቸውን ሁሉ እያስጠራ ብልታቸው መኖ\" T[ÒÑØ 'u`:: 'Ñ` Ó" Á"Ç†¨‹"U ›LÑ–ም:: ፕሬዝዳንቱ ከመጠን በላይ በመናደድ ሁሉም እንዲገደሉ አዘዘ:: ዘግይቶ የተፈተሸ አንድ ባለስልጣን ግን እንደሌሎቹ ጎድሎበት አልተገ–U:: ፕሬዝዳንቱ ዓለም ሁሉ በከዳው ጊዜ አንድ ታማኝ ሰው በማግ–~ u×U }Åe„ እንዴት ለሱ ታማኝ ሊሆን እንደቻለ ሲጠይቀው መልስ መስጠት አልቻለም:: ለካስ ¾c‹ ULc‹ 'u` ¾}q[Ö¨‹::

20. uÆa Ñ›²⁇ #¨‹Ü Óንኙ'ƒ c=ÁÅ`Ó ¾}Ñ– ¨"É wM~ Ãq[×M$ ¾T›M lÓ ነበር:: እናም አንድ ቀን አንድ ቄስ እየሄዱ ሁለት ሰዎች ግንኙ'ƒ c=ÁÅ`Ñ‹ Á¿" ¾¨"Æ" q`Ö¨‹ Ÿ=d†¨‹ ከተው ለቅዳሴ ይሄዳሉ:: እዛ ደርሰው ለመdKU SekM ›¨×KG‹ wK¨‹ ¾q[Ö‹ƒ" ›¨‹Ø}¨‹ ›dKT¦†¨‹::

21. አንድ የአፍሪካ መሪና ፕሬዚዳንት ጆርጅ ቡሽ እውነት የሚመስል አስገራሚ ውሸት እንዲናÑ\ አንድ ቀን መድረክ ተሠጣቸው:: ጆርጅ ቡሽ «እ– ›Ñ` ÁK¨‹ öp cTÃ Ã'"M$ c=K‹ c¨‹ }Ñ`V #›u⁇ƒ ¨‹gƒ$ c=L†¨‹ #›Ã ƒ"i ´p ÃLM$ ›K‹:: የአፍሪካው መሪ ደግሞ «የእ– አገር ሴቶች እኮ የሚወልዱት በእምብርታቸው ነው» ሲሉ «አቤት ውሸት» ሲባሉ «ትንሽ ዝቅ ይላል» ብሎ እርፍ::

22. ሀኪሙ ሠውየውን ለምርመራ ሽንት እንዲያመጣ ያዘዋል:: ባዘÒË¨‹ þþ ያስቀመጠውን ሽንት ሚስቱ ትደፋና ትሸናበታለች:: ጠዋት ላይ ሰውየው የራሱ መስሎት ወደ ሆስፒታል ይዞት ሲሄድ የምርመራ ውጤቱ የሁለት ወር እርግዝና እንደሚያሳይ ይነግ\ታል:: በጣም ተናዶ ወደ ሚስቱ ይሄድና «ከላይ ካልሆንኩ እያልሽ ›e[Ñ´g=˜$ ›Lƒ ÃvLM::

23.

እናት-	#³_U ›v[\l$
MÏ-	#አዎ እንደውም ዛሬ የኔታ መተው–M$
እናት-	#U" ›É`Ñl$
MÏ-	#ØÁo c=ÖÃl˜ SMe SMg⁇$

እናት- #እንዴ ምን ብለው ጠየቁህ?$

MÏ- #እግዜር አዳምን ፈጥሮ ገነት ካስገባው በኋL U” ›K¨‹;$

እናት- #እና ምን ብለህ መለስክ?$

MÏ- #KlÃ¨ƒl ªÒ eØ$

23. በአገራችን አንድ ብሔር ነበር:: ያብሔር በጣም ቆጣቢ ነው:: ማታማታ እንካ” ›”Å–¨‹ ቤት ተሠብስበው ይቀመጡና ሁሉም ቤታቸውን ከያዙ በኃላ መብራት ›Øõ}¨‹ ’¨‹ ¾T›Á¨\ት:: እንደተለመደው አንድ ቀን ተሠብስበው መብራቱን አጥፍተው ሲያወ\ መሽና ወደየቤታቸው ለመሄድ ሲነሱ አንደ–¨‹ W¨‹Â #qÃ qÃ$ wKA à¤ U” ሆንክ ሲባል «አንድ ጊዜ መብራቱን እንዳታበ\ƒ c‹]Ä” ›LÅ[Ÿ‹U$ ›L†¨‹ K"e ሠውዮው ሱሪው እንዳያልቅ ልብሱን እያወለቀ በቂጡ ኖሯል የሚቀመጠው::

24. አንድ የኪነ ጥበብ ሠው እየተጠየቀ ’¨‹

Ò²Ö–- #cƒ u×U እንደምትወድ በሠፊው ይወራል:: ለመሆኑ ሴቶችን መውደድ ¾ËS`Ÿ¨‹ ŸSŠ ËUa ’¨‹$

›`+eƒ- #¨”É ›KSJ“†¨‹” "¨pŸ‹ ËUa$

25. አንድ ከቤቷ ወጥታ የማታውቅ ልጅ ታክሲ ለመሣፈር ቆማ ወያላው ያያትና «አንቺን ነበር መብዳት አላት» ኢሳም ስላልገባት አባቷን ምን ማለት እንደሆነ ጠየቀችው:: አባቷ #ue”ƒ ƒdð]ÁKi M¨‹cÉi TKƒ ’¨‹» አላት:: በሌላ ቀን እሷ አባቷና እናቷ እና ውሻቸው ወደ ሆነ ቦታ ለመሄድ ታክሲ ሲጠብቁ ታክሲ መጥቶ አጠገባቸው ሲቆም ወደ g‹ô\ ጠጋ ብላ «እኔን እናቴን አባቴንና ቦቢን ስንት ትበዳናለህ» ብላ ስትጠይቀው «አንቺና እናትሽን እኔ እበዳቹዋለሁ አባትሽን ደግሞ ቦቢ ይብዳው» አላት ይባላል::

26. አንድ አሮጊት ከጎረቤት እቃ ሊዋሱ ሲሄዱ ሴትዬዋን እራቁቷን ያገኟታል:: Ÿ³U ይገርማቸውና ለምን ልብስ እንዳለበሰች ሲጠይቅዋት «አታዩኝም እንዴ የፍቅር ልብስ እኮ ለብሻለሁ» ትላቸዋለች:: ሴትዬዋ ወደቤታቸው ይሄዱና እራቁታቸውን አልጋ ላይ ተኝተው ባላቸው ሲመጡ እራቁታቸውን ያያቸውና ለምን ልብስ እንዳልለበሱ ሲጠይቃቸው «አይታይህም እንዴ የፍቅር ልብስ እኮ ለብሻለሁ» ሲሏቸው «ምን አለ ታዲያ ትንሽ ብታስተኩሺው ታዲያ» አሏቸው

27. ›vƒ“ MÏ ’u\::አብረው ሠውነታቸውን እየታጠቡ፣ ልጅ አንሽራቶት ሊወድቅ ሲል የአባትዮውን ከዘራ ይዞ ይተርፋል:: ከዛ አባትዬው «ይሄኔ ከእናትህ ጋር ብትሆን ኖሮ ›MqMl ’u`$ ›K¨‹ ÃvLM::

2. ¾Öwና የጥላቻ kMÊ‹

1. ›”É ¾›እምሮ ሀኪም አንደ–ውን እብድ ድንች ግዛ wKA K‽L–ው እብድ ጋር ይልከዋል:: ገዢው እብድ «አንድ ሊትር ድንች ስጠኝ» ሲለው ሻጩ እwÉ Ÿƒ wKA ÃenM Ê¡}\ «ተሻለው እንዴ?» ብሎ «ምን ያስቅሃል?» ብሎ ሲጠይቀው «ጠርሙስ ይዞ ሳይመጣ ነው እንዴ የሚገዛው» አለው::

2. ¾U`Ý cV" 'u` ›"É ¾p"Ïƒ ÅÒò #p"Ïƒ Ág"óM ››GÈÓ Ã¨ÉnM$ እያለ ሲጮህ አንድ ፌዴራል ይይዘውና «ምንድነው አንተ የምትለው? ኢሀአዴግ ት/ቤት አልሰራም? መንገድ አልሠራም? ሆስፒታል አልሰራም? ብሎ ሲያፈጥበት» #M¡ 'l ሰርቷል» ይላል ልጁ። «ታዲያ ምንድን ነው የምትለው?» ብሎ ፌዴራሉ ሲጠይቀው። ልጁ ደንግጦ «አይ ደክሞታል ይረፍ ብዬ ነው» አለው ይባላል።

3. ¾›"Æ ›Ñ` ÖpLÃ T›'›eƒ` ፣ስት ŸMÍ Ò` ÁÅ[Ñ‹ ¨‹ ß ¨‹¨‹ƒ '¨‹:

MÏ- #እማዬ አሻንጉሊት ግዢልኝ »

እናት- #U" ›Ã'ƒ$

MÏ- #¾T›"Ñ`$

እናት- #ÃH¦ ÃhMHM;$ ¨Å ›ð Ñ‹v›?¨‹ MÏ እያd¾‹

MÏ- #እምቢ ትልቁን ነው የምፈልገው»

እናት- #እሱንማ አባትህ እየተጫወተበት ነው»

4. ›"Æ vLÑ` ö„ KS'Xƒ ÃH¦ÇM Ÿ³U ö„ }'e„ u'Òታው እንዲመጣ ይነገረዋል። ሲመጣ አልታጠበም ብለው ይቅርታ ጠይቀው ከአምስት ቀን በኃላ እንዲመጣ ሲነግ\ት እዛ ድረስ መጠበቁን ያልቻለው ባላገር «በቃ አጠባው ይቅርና አለቃልቃችሁ ስጡኝ» ብሎ እርፍ።

5. አንዱ ወታደር ነው። በዛ ሰሞን እደጅ ተሰብስቦ መቆም ክልክል ነበር። አምስት ሰዎች }cweu¨‹ ve c›Öwl ÁÃ" ÖÒwKA #¾U" ewcv '¨‹$ }qØ„ Ö¾k:: ›"Æ ከመሃል «ባስ እየጠበቅን ነው ብሎ መለሰ» ወታደ\ እንደዚያው እንደተቆጣ «አንድ ሰው ይበቃል» ብሏቸው እርፍ።

6. የአንድ ገንዘብ ወዳድ የሚባል ማህበረሰብ ተወላጅ ነው። አሞት ሆስፒታል ሲሄድ #e"C» አለብህ ይሉታል። u?~ ÃH¦É" #›e` Ÿ›KA K›Á, ›Ueƒ Ÿ›KA K›Ô, Ku?ƒ ሃያ ኪሎ » እያለ ሲያሰላ ሚስትየው በጣም ተናዳ «ለኔ ቤተሰቦችስ?» ስትለው ብሽቅ ይልና «እንደውም ተይው ለቀበሌ እሸጠዋለሁ» አላት አሉ።

7. ሁለት ወታደሮች አብረው እየሄዱ አንደ–¨‹ ›"Ç›ƒ q"Ð MÏ ÁÃ" KK?L–¨‹ #›¾Hƒ Áˆ" q"Ð$ wKA ÃÖÃkªM #›L¾%ƒU$ ÃM" KT¾ƒ ÃV¡^M Ó" K›ÁÁƒ ›M‰KU:: Ÿ³ K?L–¨‹ #qÃ LdÃl$ ÃM" uÁ²¨‹ Sd]Á }Ÿ‹f Ÿ×Lƒ በኃላ «አሁንስ አየሀት?» ብሎ ጠየቀው ይባላል።

8. በአንዱ ወቅት አንዲት ዘፋኝ በ ኢ.ቲ.ቪ. ቃለመጠይቅ እየተደረገላት ነበር

Ò²?Ö–- #MÐ‹i" ¾ƒ '¨‹ ¾Uታስተምሪው?$

²ó˜- #Á¨‹ KAe ›"ËKe '¨‹$

Ò²?Ö–- #እንዴት ነው ልጆችሽ ኢትዮጵያን ይወዳሉ?»

²ó˜- #*¨‹ u×U '¨‹ እንጂ። ከፍቅራቸው የተነሳ ልብስ ሲጠባቸው ጫማ c›Övt¨‹ ››ƒÄåÁ ¨‹cÍ›¨‹ ÃK‹–M$

ለካስ በዚያን ወቅት ዙምባቤ ሆነው ኮለኔል መንግስቱ ኢ.ቲ.ቪ. እያዩ ኖሮ ወደሚስታቸው ሄደው «ሰማሽ ውባንቺ እናት አገራችን ኢትዮጵያን ልዋጭ ልዋጭ አድርገውልሻል» ›Lƒ ::

9. በአንዱ የወታደር መኖሪያ፣ አንዱ የወታደሮች ስብሰባ ተደርጎ የወታደሮቹ አዛዥ ¾}WuWu‹ትን ወታደሮችን ጥያቄ ጠየቃቸው:: «አሁን እኔን እንድትገድሉ ባዛችሁ የሚገድለኝ እጁን ያውጣ?» ከወታደሮቹ ከአንዱ በቀር ሁሉም እጁን አወጣ:: አዛዡ ደስ ይለውና ወደ ቀረው አንድ ወታደር ጠጋ ብሎ «ከሌሎቹ ወታደሮች ጋር ለምን እጅህን አላወጣህም?» ብሎ ሲጠይቀው ወታደ\U #ØÃƒ eLKkw˜$ ›K¨‹ ›K‹::

10. ›"Æ ¾›õ]" S]' *vT" ¡K="}" uªÃƒ H¨‹e }eweu¨‹ nK SÖÃp እየተጠየቁ ነው

Ò²ÖÖ— «ስንት ካልሲ አለዎት;$

*vT- #eÉeƒ Ÿc™ እስከ ቅዳሜ የማደርጋቸው:: እሁድ እረፍት eKJ' uc=K=ø` '¨‹$ ÃLK‹

Ò²ÖÖ— #ክሊንተን እርሶስ ስንት ካልሲ አለዎት;$

¡K="}"- #›Ueƒ Ÿc™ እስከ አርብ አደርጋቸዋለሁ$

Ò²ÖÖ— #እርሶስ?$

¾›õ]"¨‹ S]- #›e^ G‹Kƒ:: ŸSeŸ[U እስከ ነሓሴ አደርጋቸዋለሁ:: äÑ‹T| ƒ"i eKJ' uvÊ '¨‹$ ›K ÃvLM::

11. uU`Ý ¨‹ cV" '¨‹' G‹Kƒ ôÅ^KÁ‹ ›"É u?ƒ Kõ}h ÃÑvK‹:: Ÿ³U ðƒg¨‹ እንደጨረሱ ሊወጡ ሲሉ የሄነሪን ፎቶ ተስቅሎ አይተው ይሄንን ልጅ ካለመጣችሁ ብለው ቡራ ከረዩ ይላሉ:: ባልና ሚስት ግራ ይጋቡና «እንዴ ይሄ ልጅ እኮ እዚህ የለም» ይሏቸዋል:: «ታዲያ የት ነው?» ብለው ሲጠይቁ «ፈረንሳይ» ይላሉ:: «አይ እዛ ከሆነ እስከ አሁን ተይዟል» ብለው ጥለው ወጡ::

12. በዳግማዊ ሚኒሊክ ዘመን ነው ሚኒሊክ ከመኖሪያ ቤታቸው ወደ ቤተ መንግስት ሲመላለሱ ሁሌ አንድ ወጣት ተቀምጦ ያያሉ ታዲያ አንድ ቀን ጠጋ ይሉና «ለምን አትማርም?» ብለው ሲጠይቁት «አይ ጌታዬ ምን እየበላሁ ልማር?» ሲላቸው «ምን እየበላህ ነው ደንቆሮ የሆንከው» አሉት::

13. አንድ የሳይንስ መምህር እንዲህ እያለ ያስተምራል:: «እኔ ዋናው የማስተላልፈው ኮረንቲ ነኝ ብላችሁ አስቡ፣እናንተ ደግሞ የምትበ\ ሻማዎች» መቼም ተማሪ መጠይቅ ይወዳል፣አንድ ጎበዝ ተማሪ እጁን አወጣና «ከ– S"ŸM U"U ¾TÁ¨‹lƒ c'õ ተማሪዎችስ» ብሎ ሲጠይቀው መምህ\ም «እነሱ ከጠፉት ሻማዎች መካከል ይመደባሉ» ›K¨‹ ÃvLM::

14. #Ã`Ç¨‹ KU" LUvÇ="" ›ƒ²õ'¨‹U wK¨‹ c=ÖÃlƒ$ #›Ã S Ú[h LÃ ›G‹" ›¾ ›Ã'| eKT›M '¨‹$ ›K ÃvLM::

15. አንድ ከገብረ ክርስቶስ አካባቢ የመጣ ታክሲ ነው፣ ሃምሳ ሰዎች ጭኖ እየሄደ ትራፊክ Á¾¨‹“ ›elV SÖ¾p ÃËU^M

   ƒ^ò¡- #S”Í õnÉI” ›U×$
   g‹ô`- «አረ ምን አጠፋሁ ጌታዬ?»
   ƒ^ò¡- #›ታፍርም እንዴ? ሀምሳ ሰዎች ጭነህ እየሄድክ ጭራህ ምን አጠፋሁ ትለ– KI;$ wKA c፡“ÅÉ g‹ô\ Å”ÓÙ
   g‹ô`- #¨‹Ã Ñታዬ እነዚህ ቢገጣጠሙ አንድ ሰውስ ይወጣቸዋል?$ ›K¨‹ ÃvLM

16. ሶስት እብዶች ተሰብስበው እያወ\ ›”Å–ው እብድ «ይሄን ተራራ ገፍተን ለምን ሜዳ አናደርገውም?» ይላቸውና ተስማምተው መግፋት ይጀምራሉ:: ለብዙ ሰዓት ሲታገሉ ያያቸው አንዱ ሌባ ያስቀመጡት ኮት ይዞ ይሄዳል:: ትንሽ ቆይቶ አንደ–ው እብድ ዞር wKA ›¾“ #u`~… በርቱ ኮታችንን እንካን እንዴት እንደራቅን አታዩም?» አለ::

17. አንድ የጨርቆስ ልጅ ለአንዲት የቦሌ ልጅ እቃ ተሸክሞላት ወደ ቤቷ ይሄዳል:: እቤት ሲደርሱ ልጅቷ ያሳዝናትና አስገብታ ሙሉ እንጀራ የተለያየ ወጥ አይነት አድርጋ ታቀርብለትና ከአንድ ሠዓት በኃላ ተመልሳ ስትመጣ ምግቡን አልበላውም «ምነው ሳትበላ?» ብላ ስትጠይቀው «ከየት እንደሚጀመር አላወኩም» አለ ይባላል::

18. w` ወዳድ እየተባለ ከሚታሠብ አንድ ብሔር የመጣ አንድ ግለሠብ እግ\ን ይታመምና ሆስፒታል ሲሄድ እግ\ ካልተቆረጠ ሊድን እንደማይችል ሲነገረው «እግሬ ከመቆረጡ በፊት ጫማዎቼን የሚገዛ ፈልጉልኝ» አለ ይባላል::

19. ከሶስት የተለያዩ ብሄሮች የመጡ ሶስት ሰዎች ስለመጡበት ብሔረሰብ ተጠይቀው G‹K‹U u¾}^ S“Ñ` ËS\:: ሁለቱ በተከታታይ ተናገ\“ u%L ¾S Ú[h¨‹ }“Ñ` }vK «እ– ማለት ማር ነን፣ ወተት ነን፣ ቅቤ ነን እንዲያውም በአጠቃላይ ከብት ነን» ›K ÃvLM::

20. ሁለት የአእምሮ ህመምተኞች/ እብዶች በመንገድ ሲሄዱ ፀሃይ በጣም ታቃጥላቸዋለች:: ›”Å–¨‹ #Ã^ Ú[n U” ›v…$ ÃLM K L–ው ይስቅና «ጨረቃ ትላለህ እንዴ ይቺ እኮ ፀሃይ ናት» ይለዋል «አይደለችም ናት» እየተባባሉ ሲጨቃጨቁ ሌላ እብድ ይመጣል ከዛ «እሱን እንጠይቀው» ይባባለ‹“ #¨”ÉU Ã^ ìHÃ “ƒ Ú[n;$ wK¨‹ ሲጠይቁት «ይቅርታ እኔ እዚህ ሰፈር አይደለሁም» ብሏቸው ሄደ::

21. አንድ አይነ ስውርና አንድ አንካሳ አብረው እየሄዱ አይነ ስው\” SŸ፡“ Ñð}[¨‹ Ÿ³U አንካሳው «ቆይ እዚሁ ጠብቀኝ ይዤው መጣሁ» አለው ይባላል::

22. አንድ አባት ልጁን ይዞ ወደ እንስሳት መኖሪያ ይሄዳል:: አባትና ልጅ ሁሉንም ከጎበኙ uኋL uS Ú[h LÃ ያለው የእንስሳት መኖሪያ በር ላይ «ይህ አደገ– ›¨‹_ ’¨‹ ይጠንቀቁ» የሚል ተፅፎበታል:: ልጅ አባቱን ካላይን ብሎ ያስቸግረዋል:: አባት ደግሞ ይሰጋና «ቆይ መጀመሪያ እኔ ልግባና ቀጥለህ ትገባለህ» ብሎ ሲገባ ትልቅ መስታወት ፊት እራሱን ያያል@ K"e ›ÅÑ–¨‹ ›¨‹_ c¨‹ •ሯM::

23. አንድ ሚስት እያገባ እየደበደበ የሚያባርር ሰው ነበር:: ጎረቤቶቹ ይገርማቸውና አንድ k” ሄደው ለምን እደሚደበድብ ሲጠይቁት መልከጥፉና ሠነፎች ስለሆኑ እነደሆነ ይነግራቸዋል:: እነሡም በጣም ቆንጆና ባለሞያ ፈልገው ዳ\ት:: ከጥቂት ቀናት በኃላም እሷንም ደበደባት:: ጎረቤቶቹ በጣም ይገረሙና ለምን እንደደበደባት ሲጠይቁት «እኔ እስከዛሬ ስንት ሴት ሳገባ ስፈታ የት ተደብቃ ነው» አላቸው ይባላል::

3. ነቃሽ ቀልዶች

1. አንድ የኢትዮጵያ መሪ፣ ቡሽ እና ፑቲን በፕሌን ሰ፡H¦Æ ¾Le+¡ ¨‹H }c×†¨‹ u‹i ውሀውን ጠጣና ላስቲኩን ወረወረው ፑቲንም እንደዛው:: ያበሻው ግን ጠጣና ኪሱ ውስት ከተተው ለምን እንደሆነ ሲጠይቁት «ለፀበል መያዣ» አለ ይባላል::
2. ጠ/ሚ መለስ ዜናዊ ቃለ መጠይቅ እየተደረገላቸው ነው:-

   Ò²¦Ö—- «እንግዲህ ጠ/ሚ አንድ የመጨረሻ ጥያቄ ልጠይቆት፣በሚሊኒየሙ በጣም ÁeÑ[Vƒ” ’Ñ` u፡’Ó\˜;$

   Ö/T› #w²‹ ’Ñ` ›Ã‰KG‹ cU‰KG‹ Ó” Ÿ³ G‹K‹ ÁeÅ’k˜ ¾¨”É MÏ ›uv¾G‹ SÚð` ’¨‹$

3. አንድ ሌባ ሲሰርቅ እጅ ከፍንጅ ይያዝና ፍርድ ቤት ይቀርባል «ለምንድን ነው ¾c[pŸ¨‹;$ wK¨‹ Ç—¨‹ c፡ÖÃlƒ #›MW[Ÿ‹U$ ÃLM:: Ç—¨‹ u×U Ã“ÅÉ“ «እጅ ከፍንጅ ተይዘህ?» ሲሉት «አልሠረኩም» ብሎ ድርቅ ሲል ዳ—¨‹#¾²፡l ›Ã’ƒ Éõ[ƒ "Kl Gg፡i KU” ›ƒ’ÓÉU ’u`$ ›K‹ƒ ÃvLM::

4. ›”É ¾›õ]" S] ¾}d}ñuƒ ¾ UN ስብሰባ ላይ የተለያዩ መንግስታት ባሉበት በድንገት ተፈሳ ግን ማን እንደፈሳ አልታወቀም ስለዚህ ይጣራ ተባለ በመሃል የእንግሊዝ ጠ/ሚ እጃቸውን አወጡና «የፈሳው የአፍሪካው መሪ ነው» አሉ:: «እነዴት አወቁ?» c፡vK‹ #vKð¨‹ ¾LŸ‹ƒ” e”È e”È ÃLM ›K‹::$

5. ›”É ¨×ƒ”eG ›v~ Ò` uSH¦É GØÁ~” c፡“²´ ¾”eG ›v~ #Ñ‹É ’¨‹! Ñ‹É ነው! እንዴት እንዲህ» እያሉ ብዙ እየወቀሱ የሠ\ትን የፅድቅ ተግባር እያጣቀሱ Áeð^\ታል:: ከትንሽ ቀናት በኃላ ይሞታል:: ብዙም ሳይቆይ ንስሀ አባቱም ይሞቱና ÑG’U ¨‹eØ c፡Ñ“— ልጅ በጣም ይገርመውና «እንዴ አባ እርስዎም?» ሲላቸው «አይ ልጄ ዝም በል ጳጳሱም ከኋላ እየመጡ ነው» አሉት ይባላል::

6. T›eƒ vL፬” «የኔ ውድ ለምንድነው ፎቶየን በቦርሳህ ይዘህ የምትዞረው» ብላ ƒÖÃkªK‹:: vMU #›e†Ò]“ ¾T›Áudß ’Ñ` c፡ÑØS˜ x`dÂ” ›¨×“ ፎቶሽን እያየሁ መቼም ከዚህ የሚበልጥ ችግር የለም ብዬ እንድፅናና ነው» ብሏት እርፍ

7. አንድ ባህታዊ በገዳም ውስጥ እየኖ\ እንቁላል በጣም ያምራቸውና እንቁላል ገዝተው uƒ”i WG” ›É`Ñ¨‹ uÖªõ c፡Öwc‹ ›”É Ç፡Áq” ÁÁ†¨‹“ #›v uïS‹;$ c፡L†¨‹ #¨‹Ã MÎ cÃ×” ›e„˜ ’¨‹$ c፡K‹ƒ cÃ×” ÃcT“ u×U }“Ê #›¦[እ—ስ እርሶ አይደሉ እንዴ ይሄን አጠባበስ ያሳዩኝ» ብሏቸው እርፍ::

8. ›"É WV" u›"É ›Ñ` ª" Ÿ}T ¨‹eØ w²‹ ¾Ù` Sd]Á eKÖó ¾u?ƒ Ku?ƒ ፍተሻ ተጀምሮ ነበር:: ሁሉም ተፈትሾ ተፈትሾ ከጳጳሱ ቤት ይደረስና እዛ ገብተው G‹K‹"U ¡õKA‹ ðƒg¨‹ eLM}Ñ– በስተመጨረሻ እሳቸው ወደ ተቀመጡበት ሄደው c÷ðƒg‹ w²‹ SX]Á ÁÑ–ሱ:: ፈታሾቹ ተገርመው «ይሄን ሁሉ መሣሪያ ከየት አገ– ‹ƒ;$ wK¨‹ c÷ÖÃs†¨‹ #T›'›eƒ\ ueKƒ ÁeÑv¨‹ '¨‹$ ›K‹ ÃvLM::

9. አንድ ሠውዬ ሁሌ ዱባ ወጥ እየበላ «ተመስገን አምላኬ» ሲል የሰማው ወዳጁ ግርም ይለውና «ከዚህ በላይ ቅል እንዲያበላህ ነው የምታመሰግነው?» አለው ይvLM::

10. አንድ ባል ወደ ቤቱ ሲገባ ሚስቱ ከሌላ ወንድ ጋር ተኝታ የባሏን መግባት ስትሰማ ሠውዮውን በመስኮት በል ሂድ ትለውና ወጥቶ ይሮጣል:: ባልዮው መኝታ ቤት ሲገባ ይገባውና ሊናገራት ሲል እሮጣ ትመጣና ከሳመችው በኋላ ጡቱን ጥባ ስትለው ወተት መውጣት ሲጀምር «ማነሽ ብርቄ እስኪ ቂጣውን ከፍሪጅ አውጥተሽ አምጪ» አለ ÃvLM::

11. ›"É vM" T›eƒ 'u\ ታዱÁ vM¾¨‹ òMÉ c÷¨× Öwn T›eƒ ŸK?L ¨"É Ò` ትማግጣለች:: ይህን ሰዎች በተደጋጋሚ ሲነግ\ƒ ›LU" wKA ÃqÃ" ›"É k" ውሽቱን ፊልድ ልሄድ ነው ይላትና እያዘነች ትሸ–ዋለች:: ከዛም ማታ በተለያዩ ሰዓት G‹Kƒ ¨"Ê‹ kÖ[‹:: ›"Å–ው ቀድሞ ይመጣና ቂጭ ብለው እየተጨዋወቱ ሳለ G‹K}—¨‹ ÃS×M:: ÃH¦'¦ ¾SËS]Á¨‹" qØ LÃ }ckM wL G‹K}—¨‹" ›eገባች:: ከሱ ጋር እየተጨዋወተች እያለ በር ይንኳኳል «ማነህ?» ስትል «እኔ ነኝ»ይላል vL© SJ'‹ Ñvƒ" G‹K}—ውንም አልጋ ስር ግባ ብላ ትከፍትለታለች:: ቧሏ ውድ እቃዎች ስጦታ ገዝቶ ነበር የመጣው:: «ይሄን ሁሉ ገንዘብ ከየት አመጣህ?» ስትለው እላይ እላይ እያየ «እሡ ያውቃል» ይላታል ቆጡ ላይ የነበረው «እኔ ብቻ አይደለሁም ›MÒ e` ÁK¨‹U Á¨‹nM$ ›K ÃvLM::

12. አንዱ ፖስታ አመላላሽ ትልቅ ግቢ ፖስታ ለማድረስ ሄዶ ዘበ–¨‹ ¨Å ¨‹eØ ›LeÑv c÷K¨‹ þe}—ው በጣም ተናዶ «ቆይ ጠብቅ ባለቤቱ ሲመጡ እነግርልሃለሁ» ሲለው #"Ñ[¨‹ ÉaU ¨_ TSLKe e^I '¨‹$::

13. G‹Kƒ ¨"ÉTTŒ‹ 'u\ ታዲያ አንደ–¨‹ S" SÇ÷" KSH¦É ›Wu" K¨"ÉS‹ አማከረው ወንድሙ ግን አልተስማማም:: ዝም ብሎ ሄደ እዚያ እንደሄደ uTÓe~ V} ¨"ÉS‹ S`Ê¨‹" c÷cT u×U ›´• #ÉaU c÷"k¶k» '¨‹ ¾H¦Å¨‹ ›LI እንደሆነ እንኳን ካለበት ቦታ ድረስ ሄደውበት ከቤት ውስጥም ሲወስድ አያፍርም» አለ ÃvLM::

14. ›"Å S'Ÿ‹c? u›¨‹aýL" ÃXð\ና እየበረ\ XK ›e}"ÒÏ ƒS×" #SÖØ ላምጣልዎት?» ብላ ትጠይቃቸዋለች እሳቸውም ከመሬት ምን ያህል እንደራቁ ይጠይቋታል 23 ጫማ መሆኑን ትነግራቸዋለች Á'¦ #}Ã¨‹ ¾'¦ MÏ Ÿª"¨‹ u` u×U k`u?›KG‹$ ›L©ƒ ÃvLM::

4. ጠርጣሪ ቀልዶች

1. É S „ ‹ uv l] Á† ¨‹ Ÿu፧ƒ እርቀው ሲጠፉ ተመልሠው ይመጣሉ። አንድ ሠው ድመቱ ታማርረውና ብዙ ጊዜ እየወሰደ ሲጥላት ተመልሳ አንዱ ቀን በመኪና በጣም \ቅ ቦታ ይጥላታል። ከዛ ሲመለስ መንገዱ ይጠፋበትና ሚስቱ ጋር ሲደውል አላውቀውም እያለችው ከውስጥ የድመት ድምፅ c፣W T ¨‹ u×U } "Ê #un É S…" › p ` u፣M˜$ › L ƒ Ã vLM።

2. › "É Ñ›²፧ › "É } T] Åw } b Ö õ „ v ƒ K¨ "É T፧ ƒ 'Ó[¨‹" እየተቆጣት ነው

    ¨ "É U-　#¾ƒ ' ¨‹ ¾×M i ¨‹$
    እህት-　# ¡ õM ¨‹eØ › ek U Ú ¨‹ 'u ` !$
    ¨ "É U-　# › " ˆ "e › Ã ¨ eÆ i U 'u ` !$ } "Ê
    እህት-　«እኔ እኮ ክፍል አልቀመጥም» ብላው እርፍ

3. G‹K ƒ ÕÅ—V ‹ } ˜ } ¨‹ › "Æ u l M S‹ S Ÿ፣" c፣Ñ ß ÁÃ" Å "ÓÙ Ÿ } 'd u%L KÕÅ—¨‹ c፣'Ó[¨‹ ÕÅ—¨‹ # › " } U " › Ñv l Ø ó } —ው እሡ ነው» አለው።

4. አንድ እስረ— G‹M Ñ›²፧ k '‹" ¾T›ÁdMð ¨‹ S î G õ ƒ u T "uw ' ¨‹። Övm ¨‹ u×U ይገርመውና አንድ ቀን ጠጋ ብሎ «አንተ እኮ እስር ቤት መግባት አልነበረብህም፣ ቀኑን ሙሉ ስታነብ ነው የምትውለው። ለመሆኑ ምንድነው የምታነበው?» ብሎ ሲጠይቀው «ከእስር ቤት የማምለጫ ዘዴዎች።»

5. › "É ¨ × ƒ Çx K S Ó³ ƒ ÃH፧É" #¾w ` Çx › K;$ wK፧ ÃÖÃ k ª M Çx h Û U «አለ» ሲለው «ስንት ነው?» ብሎት እርፍ።